POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXVI. - BROJ 3.

UREDNIKOVA POŠTA

SURADNICIMA I PRIJATELJIMA „LUČI". Bez ikakvih uvodnika želim, da na ovim koricama, koje sam i ja, kao srednjoškolac sa zanimanjem čitao, napišem samo nekoliko riječi.

Što se tiče samog uređivanja „Luči" ne mislim ništa osobitoga mijenjati. Prijašnji je urednik sa svojim načinom uređivanja, osobito u pogledu feljtona, utro toliko novih putova, stvorio tako opsežne preduvjete rada i opseg lista, tako da je dužnost i moja i suradnika „Luči" da stupamo tim putovima te da se pobrinemo, da u okviru dosadanjih rubrika izlazi kvalitativno što bolje gradivo. Ali za to se moraju brinuti svi suradnici i prijatelji „Luči" zajedno s urednikom.

Tako je na pr. redovita pojava, da je suradnja u koliko dolazi izvana uredništva nefeljtonska. Ja shvaćam, da u provinciji kulturni život nije tako bujan i izrazit, ali ipak ga ima, pa manifestirao se on na bilo koji način. A te manifestacije kult. života mogu biti zahvalni sadržaj feljtonske suradnje. Mi Hrvati, hvala Bogu, imamo nekoliko centara, u kojima se kulturno radi, tako na pr. Osijek, Split, Sarajevo, a i „Luč" se može pohvaliti sa lijepim brojem pretplatnika i prijatelja u tim mjestima, koji bi mogli u tom smjeru surađivati. Nadalje mi je poznato, da neka naša društva imaju dobre čitaonice, u kojima se nalazi uz domaće listove i velik broj stranih listova. Drugovi, koji prate strane revije, mogli bi nešto što bi bilo od općeg interesa preraditi za „Luč", ili ako ništa upozoriti urednika na neke važnije članke u koliko samo uredništvo to ne stigne.

Želim još naglasiti, da „Luč" treba i nadalje ostati đ a č k i list, stoga mi je uvijek đačka suradnja dobro došla. Uredništvo će sve đačke pošiljke redovito i savjesno proučiti, i ako stvar bude vrijedna, ući će u list, a ako ne uđe, odgovorit će se suradniku bilo na ovom mjestu, bilo u posebnom pismu, zašto stvar nije mogla ući i što treba popraviti. Upozoravam odmah sve mlade prijatelje i suradnike, da ću prema svima nastupati drugarski i prijateljski, ali uvijek i s k r e n o, te ih molim, već sada, da svaku moju dobro namjernu opasku ispravno shvate.

Što se tiče suradnje starijih prijatelja „Luč" je i za njih uvijek otvorena, te su mi njihovi savjeti i suradnja uvijek dobro došli. Ovih se dana baš na neke naše prijatelje obraćam posebnim pismom, u kojim ih molim za specijalnu suradnju. Ja ih i na ovom mjestu molim, da mi izađu ususret.

Još nešto: „Luč "je postala osobito u današnjim prilikama znamen, oko koje se sakupljaju mladi prijatelji i drugovi iz katoličkog pokreta. Ona kao jedina da manifestira prema vani, izvan naših redova, da još živi ona omladina, koja je uspješno reagirala na liberalizam i pokretaštinu početkom ovoga vijeka, da još živi onaj žarki preporodilački duh hrvatskog katoličkog narodnog đaštva, koji ima da tek izvrši neumoljivo i bez kompromisa nekoć postavljene ciljeve. S toga „Luč" moramo širiti što je više moguće, te će me zato vijest o svakom novom pretplatniku uvelike razveseliti. Naš apostolat prama vani, naš rad prama vani u sadašnje vrijeme ima da se ispolji u š i r e n j u „Luči" i traženju novih pretplatnika. Svaki rad u tom smislu, svaki i najmanji rezultat u tom smislu „Luč" će javno oglasiti za primjer drugima. Eto, to sam imao reći, te na koncu molim još jednom sve prijatelje i suradnike, da me potpomognu u našem zajedničkom radu prema zajedničkom cilju.

U r e d n i k.

M. BAKARČIĆ — SUŠAK. Kad stignem, pisat ću ti posebno pismo. Od poslanih stvari nešto sam malo popravio ovu pjesmu, koja sada ulazi, jer je zgodno zamišljena i ako malo po starinsku obrađena. No uza sve to ima izvjesnog ugođaja. Vježbaj se, piši, te mi šalji i nadalje. Od ostalih stvari će valjda nešto ući u naredne brojeve.

ŠALJITE PRETPLATU. Ovim brojem stupamo u novu godinu. Stoga molimo sve povjerenike i pretplatnike, da izvrše svoju dužnost prama listu, t. j. da podmire pretplatu za prošlu i za ovu godinu. Kako je uprava izvijestila uredništvo, pretplata se vrlo loše plaća. Bila bi vječna šteta i sramota, da iz toga nemara „Luč" prestane izlaziti. Stoga šaljite pretplatu i pomažite „Luč".

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Lendić. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2,
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Dragutin Heim, Maksimirska 42.)

VASNECOV. SV. VLADIMIR POKRŠTAVA RUSE.

L u č

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXVI. ZAGREB, 1. I. 1931. BROJ 3.

NAŠ ĐAČKI BISKUP

(NEKOLIKO USPOMENA BIVŠIH ĐAKA DOMAGOJACA NA POK. BISKUPA MAHNIĆA PRIGODOM 10-GODIŠNJICE NJEGOVE SMRTI.)

Deset godina je prošlo od smrti velikog biskupa i oca hrvatskog katoličkog pokreta dra Antuna Mahnića, a kroz to smo vrijeme osjetili, što to znači ostati bez jednog, da se tako izrazim, apsolutnog auktoriteta u našim redovima. Mnogo smo o njem pisali, sa mnogo se strana i stanovišta osvjetljivala njegova velika ličnost; posvećivani su njemu i njegovom životu čitavi brojevi naših listova, počam od dnevnika do mjesečnih revija, i uvijek se imalo što nova reći i osjetiti. Uvijek se u našim redovima, a i izvan naših redova rado čitala svaka pisana riječ o velikom biskupu, koji je sa posebnom ljubavlju ljubio i pazio nas đake i našu dragu »Luč«, koja je i osnovana njegovom inicijativom i obilno od njega potpomagana i u moralnom i materijalnom pogledu.

Taj intenzivni i neprekinuti interes za pojavu Mahnićevu, za njegovu ličnost, njegov život i rad, dokaz je neobičnog duševnog bogatstva, mnogostranosti i veličine Mahnićeve ličnosti, a zatim ljubavi svih nas prama velikom biskupu, jer je jedna od bitnih značajki ljubavi prama ljubljenom predmetu, da je veseli i zanima svaka i najmanja nova sitnica i nijansa ljubljenog predmeta. Pa kao što, kad se upoznajemo sa djelom jednog genija, nas ni najmanje ne umara neprestano ponovno čitanje njegovog djela, i svega onoga što se tog genija tiče, već se svaki put naslađujemo, otkrivajući i osjećajući nove ljepote, nove dubine, tako da se čudimo, otkud sada to novo tu, kako nismo to novo prije zapazili i osjetili, isto tako nas i poznata donekle ličnost heroja Dobrote nagrađuje kod svakog novog njezinog proučavanja sa novim zadovoljstvom i sa novim otkrićima, nadopunjuje i usavršuje naše znanje i osjećanje o toj ličnosti, koja tako ulazi na novo osvijetljena kao neke vrsti (objektivno uvijek ista) apercepcija, ali koja razvitkom našega odgoja, znanja i duševnog poboljšanja dobija sve solidniju obradbu, potrebitu perspektivu i shvaćanje ličnosti onakvom kakva je ona uistinu bila.

Pa pošto je biskup Mahnić par excellence bio prijatelj đaka i katoličkog đačkog pokreta, tako da ga s punim pravom možemo nazvati našim đačkim biskupom, to sam kao sadašnji urednik »Luči«, vođen gornjom mišlju, baš prigodom 10-godišnjice smrti Mahnićeve, pošao kod nekih naših zagrebačkih seniora, da mi u razgovoru iznesu neke svoje đačke uspomene, na velikog vođu i biskupa, koje evo ovdje iznosim pred čitatelje »Luči«, jer znam, da će ih stvar zanimati. Pustio sam na miru naše vječite člankopisce dra Lj. Marakovića, koji je već u

»Luči« iznio svoje uspomene na pok. biskupa, zatim prof. Petra Grgeca i dra Matulića, koji su više puta dosada pisali o Mahniću. Želio sam naročito da iznesem neke uspomene onih domagojaca, koji su s pok. Mahnićem imali tijesne veze, a koji o njima dosad nisu pisali. Stoga sam odmah naravno pošao do našeg »vrhovnog« ili najstarijeg domagojca dra Stjepana Markulina, koji uza sve dnevne poslove kao odvjetnik i gradski zastupnik, radi još uvijek vrlo aktivno u našim redovima, na polju katoličke akcije te društvu Sv. Jeronima i drugdje, svuda na najdelikatnijim, najizloženijim i najvažnijim položajima vršeći sve sa zamjernom točnošću, a što je glavno s uspjehom. Uza sav svoj golem posao dr. Markulin je ipak, jer se radi o »Luči«, našao nekoliko časaka svog dragocjenog vremena da odgovori na postavljena pitanja.

— G. doktore, upitao sam ga, molio bih vas da mi kažete, kao najprvi domagojac, nekoliko Vaših uspomena na pok. biskupa Mahnića?

Kada tražite, g. uredniče, da Vam iznesem svoja najstarija sjećanja na našega velikoga biskupa Mahnića, onda dirate u najljepše doba moje mladosti i u najdraže moje uspomene. To su oni počeci našega gibanja, koji su već proživljeni, a koji se ne mogu više opetovati. Što više, teško mi ih je proći i u samim mislima. Bili smo tada na sveučilištu, u kojem je vodila glavnu riječ »napredna« omladina, zadojena »slobodoumnim« idejama, koja je zabacivala pozitivnu religiju, tjerala teološki fakultet sa sveučilišta i napala nastupni govor tadanjeg sveučilišnog rektora dra Antuna Bauera »O vjeri i znanosti«. Tada je muževni glas s otoka Krka pozvao hrvatsku omladinu, neka ostane čvrsta uz vjeru otaca i neka rekristijanizira svoj narod. Tako je iza prvog godišta »Luči« došlo do trsatskog sastanka 1906. Bilo nas je pedesetak iz svih hrvatskih i slovenačkih krajeva. Tu je počela svijesna organizacija katoličke omladine, tu su se udarili temelji na kojima se dalje gradila zgrada katoličkog pokreta. Biskup Mahnić nije doduše osobno došao na sastanak, ali je njegov duh ravnao njime i njegove su molitve molile za uspjeh sastanka nebesku Majku, u čijem se svetištu mladež bila sastala. Mahnić je tada došao na Rijeku i, kao obično, odsjeo u kapucinskom samostanu. Vodstvo sastanka pošlo je k njemu u poklon, pozdravilo ga i pozvalo na sastanak, no on je otklonio iz poznatih razloga osobni posjet.

Kakav je, g. doktore, bio odnošaj biskupa Mahnića prama domagojcima i samom »Domagoju« u početku društvenog djelovanja?

Kad se osnovalo u Zagrebu akademsko društvo »Domagoj«, pa 1908. Pijevo društvo za promicanje katoličke štampe, kojemu je biskup Mahnić bio pokroviteljem, dolazio je on koji put po poslu ili na prolazu u Zagreb. Jednostavan bez pratioca i ikakvih ceremonija, dolazio je u društvene naše prostorije, sjeo s nama za isti stol, slušao naše referate, pitao, informirao se, odgovarao nama na pitanja. To su bili neopisivi časovi. Znali smo, komu se povjeravamo; on je bio naše uporište i naš oslon, auktoritet u svim dvojbama. On je davao direktivu, odobravao naše planove, sve s malo doduše riječi, ali sa čvrstoćom, sigurnošću i žarom, koji je naročito odsijevao u njegovim blagim, očinskim sjajnim očima.

Silno nas je volio i mi njega. Kad je sjednica bila i došlo vrijeme za odlazak, uzeo je svoj putni kovčežić, a mi smo ga otpratili na kolodvor. Naš srdačni, iskreni, djetinji odnos prema njemu ležao je očito u zajednici cilja, za kojim smo svim srcem težili, i za kojega smo svaki na svom mjestu i prema svojim mogućnostima radili, pa u poletu, koji nije poznavao nikakvih zapreka, koje se ne bi dale svladati.

Kakav je bio odnošaj pokojnog biskupa prama početcima štampe katoličkog pokreta?

Kako je biskup Mahnić lično utjecao na naš rad te se nijedna akcija nije poduzimala bez njega i njegova odobrenja, tako je jasno, da se naročito dnevnik »Riječke Novine« nije pokrenuo bez njega. U duši mi je zauvijek uzdržana uspomena na onaj divni dan, sproveden u riječkom kapucinskom samostanu, kad smo s onim Bogu posvećenim dušama biskupom Mahnićem i provincijalom Bernardinom Škrivanićem, razmišljali o novom dnevniku. Bili su to razgovori, koji su visoko dizali naše duše, koji su nas krijepili i učvršćivali u dobrim odlukama. Biskup je bdio nad našim dnevnikom i na Rijeci i u Zagrebu, davao direktivu i sam pisao u nj.

Došao je rat, domagojci se razidoše, a umjesto mjesečne »Luči« stadosmo izdavati, da zadržimo njezin kontinuitet, godišnje »Ratne knjige Luči«. I ja se vratih starome svom zanatu i uzeh na sebe upravu »Luči«, posao što sam ga vršio već god. 1907., kad se »Luč preselila iz Krka u Zagreb. Tu sam opet imao prilike da dođem u doticaj s velikim biskupom. Njegove poslanice, koje je on slao đaštvu o najaktuelnijim temama, prolazile su i mojim rukama, a nerijetko smo i sami dali poticaj da se javno, po njemu, riješi ovo ili ono pitanje. Mi smo i tada dobro znali, da je samo on kadar svojim velikim auktoritetom definitivno rješavati akutne sporove, ali danas, kad on nakon mučeničkih patnja smiren leži u drevnoj zagrebačkoj crkvici sv. Franje Ksaverskoga, danas tek možemo potpuno shvatiti, što nam je bio. Proživjeli smo jedno desetljeće bez njega... — završio je dr. Markulin...

*

Od dra Markulina pošao sam k dru Vjekoslavu Gortanu poznatom našem zadružnom radniku. Teško mi je bilo njega uhvatiti za razgovor. Posla pune ruke, a osim toga dr Gortan valjda najviše od svih naših ljudi putuje. U tome je neumoran. Skoro svaki drugi dan putuje po selima, gdje dan drži predavanja o gospodar. podizanju sela i na-

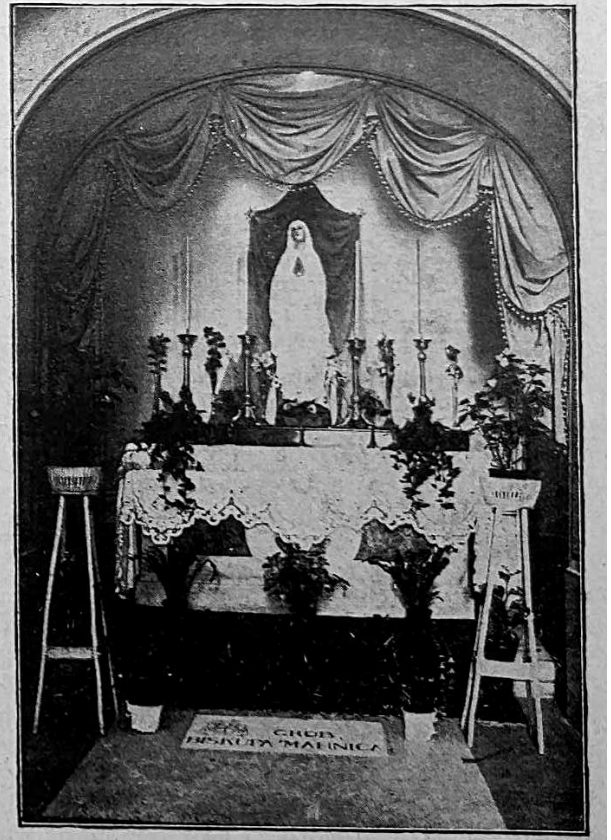

GROB BISKUPA MAHNIĆA U CRKVI SV. FRANJE KSAVERSKOGA KRAJ ZAGREBA

šega naroda, ili osniva nove zadruge ili pregledava već dobro uvedene zadružne institucije. Stoga je nevjerojatno, koliko taj čovjek ima iskustva o svim područjima narodnog života, na koji način i gdje naš čovjek živi, s bezbroj dobrih ideja kako bi trebao da živi. Nije dakle čudo da je »Zadružna Sveza«, najsolidnija zadružna centrala na teritoriju bivše Hrvatske i Slavonije, te da pod njegovim vodstvom koraca ususret najljepšoj budućnosti. Gosp. doktor me je unatoč svom velikom poslu ljubazno primio, te sam sjedeći na udobnim kožnatim foteljima »Zadružne Sveze« i na nj upravio svoje pitanje, da mi za »Luč«, kaže svoja sjećanja na biskupa Mahnića. —

— Moje su uspomene na biskupa Mahnića — započne dr. Gortan — vezane uz najburnije doba svjetskoga rata. Tada je, kako je poznato, bio osnovan u Zagrebu domagojski konvikt, za koji je pokojni biskup pokazivao upravo nevjerojatnu očinsku brigu. Stalno se za »Domagoj«, i domagojski konvikt informirao i slao svoje doprinose za konvikt koliko je mogao. Ova briga biskupova za materijalno uzdržavanje đaka silno je doprinijela onoj djetinjskoj privrženosti i ljubavi domagojaca naprama svome vođi, učitelju i dobrotvoru. Kad bi god došao u Zagreb uvijek se svratio u domagojske klupske prostorije na razgovor s domagojcima.

Tako je jednom u proljeće 1918. godine imao otputovati iz Zagreba u Rijeku, a odatle za Krk. Kako su pak u ono ratno vrijeme vlakovi redovito zakašnjavali te je znalo biti zakašnjenja po pet i po osam sati, to se pokojni biskup sa svojim putnim kovčežićem svratio u domagojske prostorije, da se do dolaska vlaka porazgovori s mladim prijateljima. Mi smo ga domagojci zanosno primili, a on je tada sve do 2 sata u noći ostao u razgovoru s nama. Da biskup uzmogne ostati nesmetano s nama, svako je malo vremena jedan od domagojaca išao na telefon da se informira o dolasku vlaka. Razgovarali smo se o svim tadanjim društvenim pojavama, a dakako da smo se najviše razgovarali o ratu i o poznatoj majskoj deklaraciji. Biskup se onda odlučno stavio na stajalište majske deklaracije i samoodređenje Hrvata i Slovenaca, a protiv Austrije. Kad je došlo vrijeme odlasku svi smo ga otpratili na kolodvor, a on se sa svima nama najsrdačnije oprostio.—

Kad ste već na 1918 godini, da li biste mi, g. doktore, još nešto rekli, ako se sjećate o biskupu Mahniću iz tog burnog doba?

Kako je poznato, — reče mi iza kratkog razmišljanja dr Gortan — biskupa je Mahnića uvelike zanimalo kakav će biti položaj hrvatskog naroda iza svjetskog rata. Tako je već 1915. godine, predviđajući propast Austrije na njegovu inicijativu održan na Rijeci tajni sastanak prvaka našega pokreta uz prisustvo samoga biskupa Mahnića, te kasnijeg hrv. bana Matka Laginje. S toga je sastanka bio poslan u Rim konventualac pok. O. Milošević, da dođe u dodir sa Antantom i da intervenira kod Pape Benedikta XV. da se ovaj zauzme za Hrvate. Papa, koji je netom bio doznao za potajni potpis londonskoga pakta sa strane Italije, odgovorio je O. Miloševiću: Sjeverni vas je stric ostavio (naime Rusija).

Njegovo zanimanje za sudbinu Hrvata iza rata najbolje se očitovalo u onim sudbonosnim danima druge polovine 1918. godine. Spomenut ću jednu ličnu uspomenu na jednu zgodu, koja je valjda bila jedna od najsudbonosnijih i najznamenitijih zgoda u Mahnićevom životu. U mjesecu je kolovozu 1918. bila otkrivena u Šent Janežu na Dolenjskem spomen-ploča Kreku. Na to je otkriće došla iz Zagreba četa domagojaca. Odatle su domagojci pošli u Ljubljanu te su,

izmoreni radi pješačenja od Šent Janeža do željezničke stanice u Sevnici, krenuli odatle za Zagreb. Pokojni Rogulja i ja pošli smo u Medvode k biskupu Mahniću, koji je ljetovao kod tamošnjeg župnika. Tu je Rogulja iznio biskupu raspoloženje u Zagrebu prama Austriji, raspoloženje sveučilištaraca, te raspoloženje u katoličkim redovima, koje je sve bilo za to, da se prekine sa Austrijom i ona veza, koju je predviđala Koroščeva majska deklaracija. Biskup Mahnić, koji je prvi od istaknutih narodnih prvaka bio ustao na obranu majske deklaracije protiv austrofilskih spletaka, tražio je oprezno kao što dolikuje vođi jednog pokreta u sudbonosnim danima, sve moguće informacije, a zatim je mirno i odlučno pristao na rušenje Austrije i na formaciju nove južnoslavenske države. To je bio jedan od najznamenitijih i najsudbonosnijih časova u Mahnićevom životu.

Mogao bih još nadodati i ovo, što je svakako vrlo važno, da se upozna veličina Mahnićeve ličnosti i ljubavi prama našem pokretu. Biskup je Mahnić u svojoj bolesti neizmjerno trpio. Njegova je bolest bila takve naravi, da mu je zadavala strahovite boli, koje je on mučenički sa svetačkim mirom i nekom bolnom vedrinom podnašao, da je i kod liječnika i kod svih nas pobuđivao udivljenje. Uza sve to on je želio da mu referiraju i najmanju sitnicu o radu i napretku katoličkog pokreta. Baš nekoliko dana pred njegovu svetu smrt posjetio sam biskupa. Na licu mu se opažala kroz svu vedrinu duboka i beskrajna bol. Ja sam kao upravitelj katoličkog dnevnika »Narodne Politike« na biskupovu želju izvijestio o stanju naše štampe te o svemu radu katoličkih organizacija. Biskup je htio znati svaku najmanju sitnicu, premda ga je to inače fizički u pravom smislu riječi totalno iscrpljivalo. Ali njegova je ljubav prema katoličkom pokretu bila jača i veća od boli, pa pri svem ovom referiranju biskup nije pokazao ni najmanju nestrpljivost. .

Eto to bi bile neke moje uspomene, a ima ih još samo bih morao nešto više još sabrati i zanijeti se u prošlost i stvari zapisati, da ne propadnu, što se nadam, da ću i učiniti. Vrlo je pohvalna ideja što će »Luč« objaviti nekoliko ličnih uspomena na velikog učitelja, a bilo bi dobro, da svak, tko ih ima, iste pobilježi da se ne izgube ... bila bi vječna šteta ...

*

Ni s drom J. Andrićem nije tako lako razgovarati, a osobito pred Božić kada kao urednik jeronimskih knjiga i časopisa ima pune ruke posla. Ipak me je najsusretljivije primio.

— Molim, gos. doktore, želio bih, da mi kažete nešto za »Luč« o Vašem prvom susretu sa biskupom Mahnićem?

Ja sam biskupa Mahnića lično upoznao tek godine 1917., kada je došao u Zagreb, da prisustvuje prvom đačkom predstavničkom sastanku za vrijeme rata. Tada sam već bio svršio sveučilišne nauke.

Kada sam u siječnju 1914. godine preuzeo zajedno sa Stjepanom Vargom uredništvo »Luči«, došao sam baš po tom svom nezaboravnom suuredniku u neke bliže veze s ocem katoličkoga pokreta biskupom Mahnićem. Stjepan Varga je naime postao lični tajnik biskupa Mahnića te je baš ono vrijeme, što smo zajedno uređivali »Luč«, provodio pretežno na otoku Krku kod Mahnića. Već radi naših uredničkih poslova bili smo u neprestanoj pismenoj vezi. On je uređivao poučni dio, a ja beletristički. Ja sam njemu na Krk slao stigle rukopise poučnoga sadržaja, a on mi je vraćao priređen materijal za štampu. Sve druge sam uredničke poslove obavljao sam.

Dakako da je Varga s biskupom Mahnićem često razgovarao i o »Luči«, a prema tome i o njezinu uredništvu. Svakom od nas tadanjih đaka ostala je u neizbrisivoj uspomeni poslanica, koju je biskup Mahnić onoga proljeća preko »Luči« uputio za korizmu katoličkoj mladeži i koja počinje ovim toplim očinskim riječima: »Budite uvjereni, premili i predragi u Isusu, da mi misao na vas zaokuplja dušu danju i noću... Ne može biti za me veće radosti od one, kada čujem, da djeca moja hode putem istine ... Pomisao na vas napunja mi srce nadom u bolju i sretniju budućnost domovine... Zato brižljivim okom pratim vaš život i rad vaš, jer vas ljubim čistom, svetom ljubavlju...« Kada sam od Varge iz Krka primio rukopis te poslanice, prvi Mahnićev rukopis, što je meni došao u ruke, bio sam sav obuzet nekim svetim strahopočitanjem. Varga mi je u popratnom pismu šaljući taj Mahnićev članak napisao: »I ne slutiš, koliko očinske brige, ljubavi i zanimanja posvećuje biskup Mahnić svakom našem čovjeku. O svakome, koji se iole ističe, pita me i traži informacije. I o tebi sam mu morao referirati...«

Kada je Varga kasnije jedamput došao na dan-dva u Zagreb, mnogo sam s njime razgovarao. Živo se sjećam, kako smo idući tako jednom onih dana iz »Domagoja« na sveučilište putem razgovarali o tom, kakve treba da se pišu književne, kazališne i umjetničke kritike za »Luč«. Drugi put smo opet sjedjeli zajedno na večeri u Budjejovačkoj restauraciji, a onda sam ga s te večere pratio na kolodvor, kada se vraćao natrag na Krk. Te smo večeri mnogo razgovarali o svim pitanjima katoličkoga pokreta, o kojima je on imao referirati biskupu Mahniću.

»Biskup Mahnić je uvjeren«, rekao mi je među ostalim Varga, »da će baš sadašnji domagojci uz neke starije zauzeti već za jedan decenij najvažnija mjesta u katoličkom javnom životu...«

Prošle su doista još pune tri godine, do mog prvog sastanka s biskupom Mahnićem. Kao predsjednik »Domagoja« prigodom desete godišnjice njegova opstanka (godine 1916.-17.,) nastojao sam s Roguljom oko obnove djelovanja u našim đačkim redovima. To je nastavio drug Matulić kao moj nasljednik u predsjedništvu »Domagoja«. Rezultat toga je bio đački predstavnički sastanak koncem lipnja g. 1917., na koji je došao i biskup Mahnić.

Kada je u oči tog sastanka biskup Mahnić stigao u Zagreb dočekan od nas, bio sam obuzet nekom posebnom radošću, koje nisam mogao prikriti.

»Gledajte, kako se Andrić sav sja od oduševljenja nad dolaskom biskupa Mahnića!« primjetio je Rogulja, kada smo se te večeri nekolicina nas s njime spuštali s Kaptola.

»Naravno«, odvratio sam malo u neprilici na tu Roguljinu primjedbu, »Može li biti za ikoga od nas veće radosti nego li vidjeti i upoznati Mahnića? Taj sam dan već dugo čekao.«

Sutradan je biskup Mahnić osvanuo na predstavničkom sastanku baš usred moga referata, koji je saslušao do kraja. Zatim nam je on održao ganutljiv govor. Nakon toga smo se fotografirali u franjevačkom dvorištu zajedno s Mahnićem. Tih je dana održano i važno zasijedanje seniorata, na kojem sam kao tek primljeni senior imao prilike još više puta vidjeti i čuti biskupa Mahnića.

Tih dana ne ću nikada zaboraviti. Njih i danas još u uspomeni ubrajam među najsvijetlije dane, što sam ih doživio u katoličkom pokretu ...

Zbog kratkog prostora ostale ćemo uspomene objaviti drugom zgodom.

IL.

RAZMATRANJA O KATOLIČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Ne ovisi o dobi, kada čovjek postaje književnikom. Prema tome i naziv »književnički kandidat« ne smije se uzeti u nekom vremenskom značenju. Ipak se taj naziv ne smije a priori zabaciti. Nije književnik svatko, tko napiše nekoliko stvari, koje su štampane. Ne mora biti književnik ni onaj, koji je izdao koju knjigu. Književnik je zvanje, i to samostalno i trajno zvanje, kao liječnik, profesor, sudac, šumar itd. Ništa zato, što književnik kod nas ne može živjeti o književnosti, nego mora imati i kakvo drugo zanimanje. Književničko zvanje zahtijeva ozbiljnu spremu, pa i ozbiljnu borbu za sebe. I kao što se može izgubiti zvanje svećeničko, učiteljsko, liječničko, tako se može izgubiti i zvanje književničko.

Ne ću prozvati ljudima izgubljena zvanja sve one, koji su nekada pjevali i prozom surađivali u »Luči« i u kojem drugom našem časopisu, a kasnije su bacili pero u kut. Tko može drugačijim radom da postigne lakše svoj konačni cilj i da više koristi bližnjemu, taj je pozvan za drugo zvanje. Ali nema sumnje, da u golemom broju nekadašnjih suradnika »Luči imade danas i gdjekoji čovjek izgubljena književničkoga zvanja.

Dok je čovjek još u đačkim klupama, književnost može da bude za nj uživanje. On može da pročita jedno sto pjesama pa da na osnovu pročitanih reminiscencija napiše koju novu pjesmu. Može da pogleda nekoliko desetaka filmova, da pročita oveći broj romana i novela pa da onda i sam napiše nekoliko pripovijedaka i crtica. Ali takvo stvaranje ne daje još nikomu prava na ime: književnik. Đačko će doba prestati, čovjek će se latiti kakvoga zanimanja koje omogućuje socijalnu egzistenciju, a šta onda? Hoće li nekadašnji »književnički kandidat« imati toliko snage, da u svojim slobodnim časovima vrši one dužnosti, koje su spojene s književničkim zvanjem? Hoće li neprestano usavršivati svoju književničku sposobnost, hoće li ostvarivati stalan radni književnički program ili će se iznevjeriti zvanju, koje mu može u našim prilikama u najviše slučajeva donijeti samo borbu, siromaštvo, a mnogo puta i prezir onih njegovih drugova, što no se jagme za što unosnijom karijerom?

Teška je borba za zvanje katoličkoga književnika. To je iskusio svaki književnik našega pokreta. Svaki naš časopis, svaka naša knjiga, svaki žurnal iskupljeni su i na svijet izdani golemim samoprijegorom. Samo Bog može zaviriti u dušu gdjekojega našega pjesnika, pripovjedača ili poučnoga pisca i vidjeti u njoj sve one napore, što ih je tražilo književničko ili novinarsko zvanje. Trebalo se izvrći možda prigovorima najbližih srodnika, trebalo je podnositi nepriznavanje svih onih birokrata, koji čast čovjeka mjere prema kategorijama i grupama, trebalo se odreći obiteljskog života ili otimati svojoj obitelji najsnažnije časove privredne i odgojiteljske sposobnosti.

Kada pogledamo sve poteškoće, s kojima smo se borili posljednjih dvadesetak godina, ne ćemo se čuditi, što smo unatoč silnu broju književničkih kandidata stvorili razmjerno malen broj književnika. Mi smo zapravo još uvijek u početnom stadiju književnoga pokreta. Pogledamo li sve naše književne časopise i novine, upast će nam u oči, da sve to drže na svojim leđima, koliko se tiče suradnje, većim dijelom studenti. Studenti rade najviše u »Hrvatskoj Straži« i u »Društvu sv. Jeronima«, pa donekle i u »Hrvatskoj Prosvjeti«. To dokazuje svakako neobičnu radinost naše omladine, ali s druge strane nijesu mogle izostati ni loše posljedice takvoga rada.

Naši su protivnici i inače vrlo škrti priznanjima, kada se radi o našim knjigama i časopisima. A ako im pored toga mi sami dajemo povoda, da nas radi početničkih radnja trajno obescjenjuju, onda postajemo i mi krivi svojim neuspjesima. Zato se već prije rata javilo kod nas nastojanje, da se književnicima omogući njihovo književničko zanimanje i nakon studentskih godina. Iza rata nastavljen je taj rad u »Kolu hrvatskih književnika« i u »Društvu sv. Jeronima.« Moram priznati, da je taj rad po mojem mišljenju katkada nesistematski i diletantski, ali ipak imade dosta uspjeha.

Držim, da ne ću biti nečedan, ako i almanah »Selo i Grad« ubrojim među uspjehe naših poslijeratnih književničkih nastojanja. Sam sam na sebi iskusio, a vidio sam i na drugima, kako žurnaliziranje ubija pravu književnost. Koliko sam upoznao sposobnih književnika, koji su nekada bili prema sebi i prema drugima

PRIZOR IZ II. ČINA ŠIROLINE OPERE CITARA I BUBANJ

vrlo oštri, a kasnije su se zadovoljili bud čime. Bojao sam se, da će i noviji razvoj »Društva Sv. Jeronima«, koje se u glavnom bacilo na časopise, pogodovati toj tendenciji žurnaliziranja i padanja književne razine. Zato sam držao, da je potrebit jedan ovakav almanah, koji će s jedne strane dizati književne zahtjeve, a s druge će strane biti posrednik između književnika i »Društva sv. Jeronima«.

Almanahu ne bismo smjeli biti preoštri suci. Barem ne sada u njegovu početku. Neka se počeka još par godina, pa će se vidjeti, vrijede li čemu njegovi proizvodi i stvaralački poticaji. Svakako se ne smije zaboraviti, da almanah nije antologija. Almanah je pregled nekoga nastojanja ili nekoga društva. U našem slučaju almanah »Selo i Grad« imade davati prosječnu sliku naše katoličke književnosti, koliko ona ide uporedo s radom »Društva sv. Jeronima«. Prema tome ne smiju se ni na urednika »Sela i Grada« stavljati nemogući zahtjevi. Čim imamo, tim klimamo. Lako je stvarati smione zamisli o divnim pjesmama, pripovijetkama i esejima. Ali kad čovjek sade s visine takvoga maštanja na zemlju, tada mora računati s onim, što postoji, a ne samo s onim, što bismo željeli imati.

Kritika je do sada primila »Selo i Grad« s općenitim priznanjem. No urednik je razumio i gestu onih, koji su o almanahu šutjeli. Oni su se držali one:

Hvaliti ne možemo, a škoditi negativnom kritikom ne ćemo, zato ćemo šutjeti. I to je usluga almanahu, no urednik će nastojati da i tu skepsu razoruža. Prve dvije godine znače okupljanje oko almanaha, treća znači jedan korak naprijed, a naredne će godine, ako Bog da, biti kud i kamo bolje.

Mogao bih navesti velik broj privatnih pisama, koja obasipaju najvećim pohvalama prva dva godišta. No radije ću citirati jedan negativan sud. Jedan iskreni prijatelj almanaha piše mi u svojem pismu i ovo: »Oprostit ćete, nadam se, što ću da kažem, jer je to mišljenje više ljudi, s kojima sam se razgovarao o »Selu i Gradu«: beletristika dvaju godišta almanaha ne zadovoljava. Prokleta tendencija sve ubija. Pjesme su najstarijih, čini mi se, slabe, pa kad bih upotrijebio estetsko mjerilo, ne znam, da li bi ijedna bila pozitivna u vrijednosti. To je mnijenje moje, a i većine mojih kolega.«

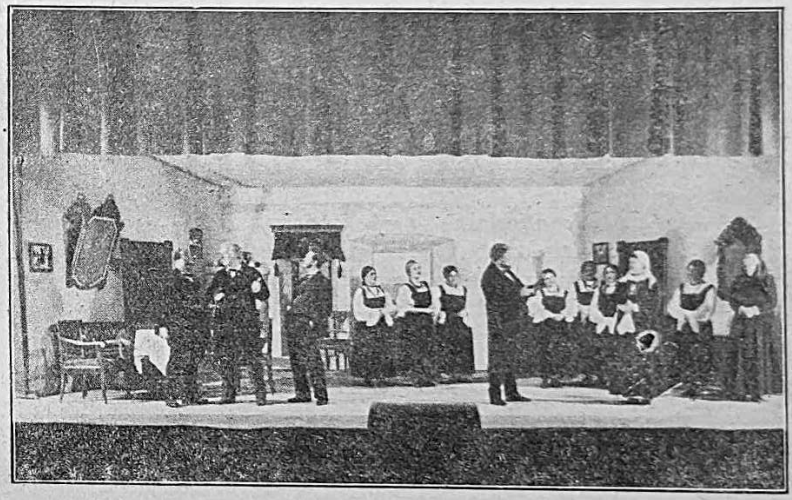

PRIZOR IZ II. ČINA ŠIROLINE OPERE CITARA I BUBANJ

Premda sam mladomu prijatelju zahvalan za njegovu iskrenost, ipak moram da ispravim neke njegove krive pretpostavke. Ponajprije treba imati više štovanja prema »najstarijima«. Njihova suradnja znači mnogo veću moralnu pomoć nego suradnja velikog dijela najmlađih. Ako oni imadu manje elana, nego što su ga imali u danima svoje najsnažnije stvaralačke dobi, ipak su oni još i danas individualniji od svih onih najmlađih početnika, koji misle, da su moderni, a njihovo je stvaranje većinom receptivno tako, da odmah vidimo: Ovo je Rakić, ovo Domjanić, ovo Vidrić, ovo Dučić i tako dalje. Što se pak tiče prigovora, da beletristika prvih dvaju godišta ne zadovoljava, tu se ne želim prepirati, jer takav prigovor imade relativnu vrijednost već prema tomu, što tko očekuje od almanaha. Ali i kad bi stajala tvrdnja, da beletristika prvih dvaju godišta nikako ne zadovoljava, ne bi se razlog neuspjeha smio tražiti u nekoj tendenciji. »Luč« posljednijh godina nije bila valjda ni po mišljenju mojega mladoga prijatelja »tendenciozna«, pa gdje su joj na pr, dobri pripovjedači? Zar je i njih ubila »prokleta tendencija«?

Najposlije, šta je to tendencija? Čovjek, koji ima nekatolički mentalitet i senzibilitet, osjećat će kao tendenciju sve ono, što je kršćansko. Za nj ne će biti

tendenciozni Krleža, Cesarec, Krklec, ali on će naći tendenciju u Deželićevu romanu »Sofiju odabra«, u Pavelićevim i Poljakovim religioznim pjesmama i najposlije u umjetničkom stvaranju svakoga katolika. Beletristika zabacuje sa svojega stanovišta samo onu katoličku tendenciju, koja nije provedena umjetničkim sredstvima, no i takva je tendencija kud i kamo manje zlo nego perhoresciranje od katoličkih umjetničkih sadržaja. Liberalcima je pošlo za rukom da bace među nas oglabanu kost »tendencije«, i mi se strahovito bojimo, da nas oni ne bi udarili žigom tendencioznosti. Istina je, tendencija može da mnogo naudi pjesništvu, ali pretjerani strah od nje može uroditi još težim manama.

Da se vidi, dokle dovodi pretjerani strah od tendencije, navodim ovdje jednu pjesmu, koju sam dobio od čovjeka, koji ima najbolju volju da bude u svem dobar katolik. Ta pjesma glasi:

M o j a p o e z i j a

M o j a p o e z i j a.
već prema tome, kakvi su mi dani —
zna često biti kamen naših brda,
zna često biti žuti list na grani —
već prema tome, kakvi su mi dani.

Nekad je laka ko vila iz priča,
a nekad mrka kano gladna žena —
moja je pjesma ko najslađa pića,
moja je pjesma bezlična ko sjena —
borava, štura ko bludnica žena.

Nikada ne će, ah, da bude teza
onome, što ja kao čovjek hoću —
strastveno voli zgode Đerzeleza,
portrete Ropsa, Verterovu zloću —
teza, ah, nije onom, što ja koću.

Nijesam shvatio ove pjesme previše tragično. Dosadašnje me je iskustvo poučilo, da je najteže provesti katoličku misao kod pjesnika. Doživio sam već više puta, da su neki pjesnici, koji su inače bili dobri katolici, propovijedali u beletristici i kritici teorije, koje bi u najdaljoj konsekvenciji morale porušiti sav katolički život. Zarobila ih je Croceova, Matoševa ili kakva druga teorija, i oni su bježeći od »tendencije« upali u tendenciozno propovijedanje, da pjesništvo ima biti ovisno jedino o našim časovitim raspoloženjima, a ne o onom, za čim smo dužni da idemo trajno kao ljudi

Naravno, da katolik mora zabaciti program, što ga tendenciozno propovijeda autor citirane pjesme. Kad bi on žalio, što ne može i kao pjesnik da provede ono, na što je obvezan kao čovjek, mi bismo mu rekli: Ti barem priznaješ, da kao pjesnik lutaš i da nijesi dobar. Ali citirana pjesma propovijeda nešto drugo. Zanos za Verterovu zloću i za Đerzelezove zgode izjednačuje se tu s plemenitim čuvstvima. Glavno je, misli autor pjesme, da nešto izađe pred nas u pjesničkom ruhu, a sporedno je, što mi hoćemo kao ljudi. Drugi zakoni vrijede za čovjeka kao čovjeka, a drugi za čovjeka kao pjesnika.

Držim, da su ovakvomu anarhijskomu shvaćanju pjesništva pridonijeli nešto i neki članci u »Luči«, koji po mojem mišljenju nijesu smjeli izaći u njoj.

Borba protiv izraza »katolička književnost« i negacija mogućnosti literarnoga pokreta donose neželjene plodove.

U običnu je životu za nas izvan diskusije istina, da se griješiti i lutati može i riječju i mišlju i osjećajem i da u sebi valja gušiti sva zla nagnuća. Pa zar ćemo onda pjesnike izuzimati ispod propisa, koji vrijede za sve ljude? Ono, što je naša »teza« u običnom životu, to mora biti »intuicija« ili »emocija« ili »doživljavanje« i u pjesništvu. Teško je to, znam, teško naročito kod pjesnika, koji imadu jače razvijeno osjećanje od drugih ljudi. Kod njih je onda i borba za skladnost između »zakona uma« i »zakona srca« mnogo napornija. Ali bez te borbe, bez svestrano razvijenih duhovnih struna pjesnik mora da bude igračka svojih nagona i da se prije ili kasnije nađe na istom putu, na kojem su se našli i neki stariji članovi našega pokreta, koji su najprije u pjesništvu proglasili slobodu služenja svakomu čuvstvu, a kasnije su proveli svoje zablude do krajnjih konsekvencija pa su prihvatili i nekršćanski nazor o svijetu.

Katolički pjesnici moraju u prvom redu da traže građu za svoje stvaranje u dubokim doživljajima sređene vjerničke duše. Pjesnička duša ne smije biti instrumenat, na kojoj bi svatko smio svirati svoje melodije. Povođenje za teorijama, koje nagrđuju vjerničku dušu, uništilo je dosada velik dio našega književnoga napretka. Umjesto da dosljedno svagdje razvijemo svoj život, umjesto da stvorimo svoju plastiku i svoje sugestije, u kojima bismo mogli da budemo samostalni i originalni, mi smo često dopustili da budemo robovi mode i privjesak kojega liberalnoga beletriste.

Zato mora biti prva naša dužnost: oslobođenje naše književničke duše od nekršćanskih teorija, sadržaja i čuvstvovanja i pretvaranje kršćanskoga uvjerenja u jasnu plastiku i što snažnije emocije.

(Nastavit će se).

PETAR GRGEC.

MOLITVA U TAMI

Žarki već traci padaju sunca
na raspetog Krista u crkvi sama;
zadnji su traci... zapada sunce,
na dol i brda pasti će tama...

Raspelo se Krista bliješti na suncu
a crkva je prazna, luč gori sama...
Zapada sunce... Krist tužno gleda...
Na krajinu kršnu pada već tama.

A svjetlo treperi i lagano gori...
Ugasnu sunce... spušta se mrak.
Vrh tornja crkve nestaje tiho
polako zadnji sunčani trak.

Ko stup u mraku strši sad toranj —
Božjega hrama pustog sred tame:
Duboka noć je... crna i jadna,
A molitve moje odlaze same...

M. BAKARČIĆ

SANJAR

Kako je to strašno! Rodiš se sa krasnim, malim srcem, a ono mora jednom da pukne. I tada se obično konstatira: nastupila je kljenut srca. A nije istina — ono se raspuklo od bola. Noćas sam brzo usnuo, ali o ponoći ono je bilo brzim i silnim tempom ko gong kad naviješta nesreću. Ona ti lebdi nad glavom i spušta se, i sjeda na tjeme, i ti ustaješ ujutro umorniji nego što si legao. I svakim danom samo čekaš kada će da pukne. Jer ono jednom mora pući, to je neizbježno.

Došao sam u lječilište za reumatizam, jer je ona tamo. Kako je tu jadno. Grčevita užurbanost i silni napori za zdravljem. Žene, stare i pognurene, sa navoranim licem i vlažnim podočnjacima, izlaze iz kupatila. Ovijene su grubim ponjavama. Ulaze u barake, lijegaju na goli pod i odmaraju se, ko krda. U njihovom trpljenju i miru leži nada. Ima tu i mladih žena, zgurenih i na štakama. One gdjekad misle i na koketeriju i tada mi se smile. Muškaraca je manje; oni se vladaju kao da mora tako biti kako jest. Eto, u ovakvu okolinu došao sam da tražim svoj mir. A kako bih se smirio kad je jad kraj tebe, i sav je zrak zasićen jadom. Samo priroda je lijepa. Ali meni se i ona čini ovdje sumornom kao da osjeća s onim jadnicima koji tu pate.

I drugi imadu u tom kupalištu osjećaj neugodnosti, neke tajne slutnje. Jedna mi gospođa rekla kako osjeća da će jednoga dana preplaviti voda čitavu ovu okolinu. Ona u to vjeruje. Ja sam joj s nekoliko dosjetaka pokazao kako ta njena tvrdnja nema stvarnih osnova, i ona mi je to priznala. Ali ipak ništa nije smetalo da su neke tajne slutnje lebdjele i nad gospođom, i nada mnom i nad čitavim ovim krajem.

I ne znaš da li je gori dan ili je gora noć. No, noći su sigurno teže, jer se onda sruši sva težina dana na tebe, a ti si sam, i nema ni bogalja, da zaustaviš na njima trenutačno svoje oči. Ti sam postaješ bogalj. Ili je to samo danas? Ako potraje tako dalje, neću čekati dugo, da se zbude ono što mora biti: da pukne srce što je nekad bilo malo i zlatno.

Čekao sam, da se razvedri. Čekao sam zvijezdu da se javi, barem jedna. Ali se još više smračilo. Danas sam beskrajno bolan i beskrajno sam. Zatvorio sam prozor i počeo sam milovati cvijeće. O, zar nismo sebičnjaci! Sjećamo vas se tek onda, vi zlatne glavice, kad nas ljudi ostave. Pa ipak vi nas primate kao da ste tu samo drugima na radost i utjehu.

Eto, ja se obraćam k cvijeću — sanjar! Jednom mi se neki medicinar užasno narugao što su me nazvali sanjarem: kako može normalan čovjek biti sanjar; a ja još ni ne protestiram! Jest, ja i danas znam: čovjek može biti sanjar, i to nije ništa zazorno, ali je teško biti sanjar. Sve moje osnove ostaju bez vanjskih borbi, pada i pobjeda — jedino ih ne ostavljaju bolovi. A oni se prelijevaju kao voda: dođu u svaki kut i svaku rupu. Letjeti, letjeti bijesno, paliti, i nikad ne doći k cilju — sanjar!

LOLA WANG.

U PREDVEČERJE BOLA

Kako mi odnosiš mnogo, sunce, što iza grana
umireš utopljeno poplavom boja i mraka,
s tuge za tobom mrači se obraz blijedoga dana...
Sunce, ti imaš sprovod od povorke oblaka,

što mi mrtvačke sjene na hladnu dušu baca,
u kojoj se nešto trza u strasnoj težnji da živi...
Čudim se, da me već nijesu odnijeli kao mrtvaca
u pratnji oblaka sivih,

jer nosim dušu, što je na krst propeta gola,
koju su prokleli kao prosjaka tjeranog s praga,
i komu se onda lomi čitavo tijelo od bola,
a biju ga beskućnog vjetrovi škrope ga kiše i vlaga...

Kako mi odnosiš mnogo, krvavo sunce palo,
a ostavljaš bolove samo, da se u dušu pohrane,
ko da je tebi, sunce, i svima ko da je stalo,
da ostavim iza sebe bolom prelite strane.

STJ. HRASTOVEC.

NA PROLAZU

Kroz šator satkan od mraka u duši s boli skritom
prolazim kao onaj, kome se grob već kopa,
a iza mene tiho bolestan dažd i pitom
zalijeva sivom vodom prosute tragove stopa.

I ja bolove krijem, da ih ne oskvrnu
ljudi, što me čitavom snagom očiju bodu,
ja se osjećam grobom, što bolova gomilu crnu
u sebi nosim i tužno se kroz svijet guram u hodu.

Pa dok se na me pljusak srdžbe s očiju baca
koji me u dubini udara kao tuča,
ja ćutim, da se po meni težinom svega koraca —
po meni, što utjehe žeđam ko: — Svijetlog Uskrsnuća.

STJ. HRASTOVEC.

VEČERNJA ZVONA

Sveti se zvuci kližu sa zvonika,
Padaju ko pelud s rascvjetale lipe,
Padaju na naša srca i mire nas:
Pogledaj sreću zaspalih ptica,
Kao njih i tebe Otac voli:
Moli se, dušo, moli!

I bodre nas:
S trnove grane beru se ruže,
Primi i trnje: Otac ga nudi,
Trpi, radostan budi!

MATO PALJUG.

PUBLIJE VERGILIJE MARON

(K 2000-GODIŠNJICI LATINSKOG PJESNIKA.)

Od velikog pokreta humanizma, koji je u XV. vijeku počeo da izvlači iz zaboravi i prašine starih arhiva djela grčkih i rimskih pisaca, te da ih čita, proučava i imitira, pa sve do nedavna, nije se moglo zamisliti obrazovana čovjeka, koji ne bi poznavao ta remek-djela starine. Još pod konac prošloga stoljeća bilo je u kulturnom svijetu, pa i kod nas u Hrvatskoj, sasma obična stvar, naći u kakova liječnika ili advokata, a i školovana privatnika potpuno izdanje spisa Ciceronovih ili pjesama Horačevih, koje je dotičnik tako poznavao, da ih je u razgovoru svako malo citirao. Danas međutim, to poznavanje klasike i zanimanje za nju sve više opada. Osim nastavnika, koje zvanična dužnost na to upućuje, malo koji inteligent zaviri u ta lumina antiquitatis, sve ako ih i drži u biblioteci... kao ukras. A ima to svoje razloge: prije svega, današnjem nervoznom, kratkovidnom i vječito užurbanom čovjeku, koji jedva može da dočita kakvu novelicu ili esej, mučno je i neprilično da se prilagodi dugim i ne uvijek interesantnim starim eposima ili filozofskim raspravama prehladnim za njega u njihovoj smirenoj veličajnosti i zapletenom stilu. S druge strane, latinski jezik nesamo da ne igra više nikakve uloge u društvenom i javnom životu kao prije, već ga se pomalo i u školama istiskuje, ograničuje i izbacuje. Tako već đaci ne mogu da si stvore ni približne slike književnosti, koja je ipak bila izvor i uzor mnogočemu u današnjoj literaturi, a kamo li da na umno zamišljenim i brižno izgrađenim djelima antike izrađuje jedan strogi i zdravi literarni ukus, kojemu će biti osnov barem „cura, diligentia, aequalitas", kako bi rekao Kvintilijan, a čega nam danas najviše treba.

ANTIKNA FRESKA SA SLIKOM VERGILIJA, NAĐENA KOD ISKAPANJA NA AUGUSTOVOM FORUMU

Kraj ovakvog stanja stvari ne bi bilo čudo, kad i po koji naš akademičar ne bi točno znao, u čemu je zapravo veličina pjesnika Vergilija, čiji je bimilenij rođenja kulturni svijet prošle godine tako svečano proslavio. (Tom je prigodom bilo prigovora, kako bi ta proslava spadala zapravo u iduću godinu, jer će se istom 1931 godine navršiti dva puna tisućljeća od njegova rođenja). Pokušat ću, da to iznesem u ovo par redaka, napisanih na molbu druga urednika u nezgodno vrijeme i na brzu ruku. Želio bih, da oni postignu samo to, da barem koji naš mladi intelektualac i literat po-

segne za Vergilijevim djelima: (dakako u odličnom Maretićevu prijevodu). Publije Vergilije Maron (a ne Virgilije, kako se često krivo piše), jedan od najvećih umova i najgenijalnijih pjesnika staroga Rima i čovječanstva uopće, rodio se 15.-tog listopada god. 684 po sagrađenju Rima (70 prije Krista) u malenom seocu Andesu blizu Mantove u Italiji od priprostih seljačkih roditelja. Legenda priča, da je njegova mati Magia Polla jedne noći sanjala, kako drži na krilu grančicu lovora, a kad je sutra zorom pošla s mužem u grad, na putu sred oranica i vinograda ugleda svijetlo budući pjesnik. Kao da je već to imalo da bude znakom one silne privrženosti, koju će on osjećati za čitava života prema rodnim njivama i slobodnoj Božjoj prirodi.

Već kao dijete pokazao je mali Vergilije rijetku darovitost i bistrinu uma, te su ga roditelji rado poslali na nauke u Kremonu, pa u Milan i Rim, da uči pravo i govorništvo, kako bi kasnije postao slavan političar, — kad je ionako bio slaba zdravlja i za ratara nesposoban. No njegovoj tihoj i miroljubivoj ćudi (od malih nogu bio je neobično šutljiv, ozbiljan i zamišljen, tako, da je već u 15 godini dobio t o g a v i r i l i s, „muževni plašt", koji su mladići kao znak punoljetnosti dobivali nakon 17. godine) najviše se sviđala filozofija i pjesništvo, pa se sasvim njima posvetio. U Rimu se već pročuo, jer su njegovi stihovi bili čitani u kazalištu i srdačno pozdravljeni, a ujedno se upoznao s mnogim uglednim ljudima. Svršivši svoje nauke vratio se u rodno mjesto, gdje je odsad mirno živio i bavio se gospodarstvom. Ali njegov mir ne potraja dugo: građanski ratovi i neprestane smutnje, koje su tada razdirale rimsku državu, pogodiše teško i našega pjesnika. Izgubio je svoje dobarce: tadašnji vlastodršci poklonili su ga svojim isluženim vojnicima. Posredovanjem prijatelja dobio ga je doduše natrag, no već iduće godine oteše mu ga opet, ovaj puta zauvijek; čak je morao preplivati rijeku da barem glavu spasi od surovih vojnika, koji ga gonjahu s očinskog praga. U toj nevolji zaklonio se sa starim ocem na imanje svog bivšeg učitelja Sirona, dok nije zauzimanjem glasovitog Mecenata dobio od Oktavijana nadar veliki posjed s krasnom vilom u blizini Napulja. Tu je on odsad nesmetano živio dolazeći često i u Rim, gdje je na dvoru carevu u kiti umova, koji su se tu sabirali, uživao osobiti ugled. No kako je bio silno plah i nespretan u držanju i odijevanju, nije nikad mogao, da se pravo snađe na dvoru, pa je prvom prilikom bježao natrag u zaselak, kamo ga je

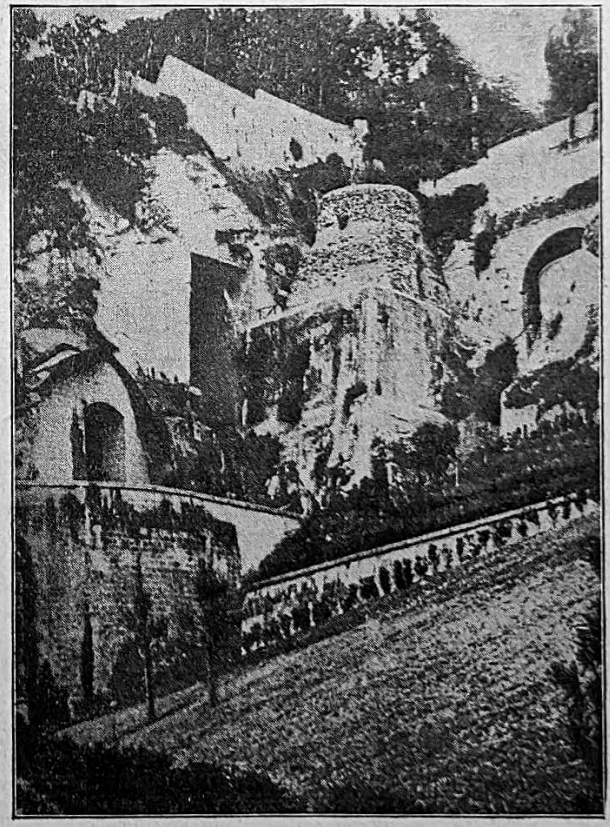

NAVODNI VIRGILIJEV GROB U POZZUOLI KOD NAPULJA

zvalo i slabo zdravlje, i njegova vječita čežnja za sabranošću i samoćom. Tu se on predao sasvim spokojnom promatranju prirode i književnom radu, te je tu ispjevao najveći dio svojih znamenitih djela. A to su: „Bukolske (t. j.pastirske) pjesme", pa „Georgika" i „Enejida."

„Bucolica" je zbirka od deset kratkih spjevova, koji većinom opisuju prizore iz pastirskog života, a zovu ih i „Eklogama". U stvari su to „idile" („eidilion" grčki znači sličica) po uzoru poznatog grčkog pjesnika sa Sicilije Teokrita, koji je pjevao život pastira u slobodnoj prirodi, samo što ti pastiri nijesu bili realistički opisani, već su raspravljali, govorili i mislili kao obrazovani ljudi: pastirsko je bilo samo ruho na njima. Ta se književna vrst i kasnije jako dugo gajila u svjetskoj literaturi, te se u njoj, premda malko pretjerano više puta, izražavala čežnja gradskih ljudi zasićenih svega za mirnim i jednostavnim seoskim životom, kakvim su ga oni zamišljali. Vergilije osim toga u tim eklogama često alegorički opisuje sebe, cara Augusta, prijatelje itd. Već u ovom dijelu ističe se jako lirsko čuvstvo Vergilijevo, njegov zanosni osjećaj za prirodu, koji izbija u krasnim opisima, a naročito prava virtuoznost forme. Ove će glavne osebine Vergilijeve još bolje doći do izražaja u njegovu remek-djelu „Georgikama". To su četiri knjige u stihovima, od kojih prva radi o ratarstvu, druga o pčelarstvu, treća o stočarstvu, a četvrta o voćarstvu. U njima pjesnik na temelju golemog proučenog gradiva pisaca, a i vlastitog iskustva, daje praktične pouke u gospodarstvu. Ali premda bi to imala da bude svrha djela, pjesnik od nje mnogo zastranjuje, jer mu je osobito na srcu, da u doba, kad ga se u rimskoj državi silno zanemarivalo, prikaže gospodarstvo što privlačivijim i ljepšim i što više zagrije ljude za povratak selu i prirodi, pa ispreplićе djelo uistinu prekrasnim epizodama, koje su najsjajniji i najoriginalniji dio „Georgika". Pjesnik smatra najvećom srećom prebivati među divotama naravi, shvaćati ih i uživati. Tako je ovo djelo, koje je trebalo biti suhoparnim savjetnikom gospodarima, postalo, ukrašeno ovolikim zanosom i toplinom, odlično pjesničko djelo i biser rimske literature, a u svjetskoj književnosti najdivniji spomenik ljubavi prema selu i prirodi, najzanimiviji hvalospjev ratarstvu i zdravom prirodnom seoskom životu, koji je nježni pjesnik toliko ljubio. „Kad bi samo ratari znali, kako su sretni!" kliče Vergilije. „Ali oni nijesu okusili života u gradu, gdje nema više mira, ugodnosti ni poštenja, dok se to na selu može još naći, — jer tu je pravda, odlazeći sa zemlje, utisnula trag svojih posljednjih koraka." (Georgike, II. knjiga).

Treće veliko djelo Vergilijevo junački je ep „Enejida" u 12 pjevanja. Ovim je pjesmotvorom htio Vergilije da osnivanje Rima i postanak rimskog naroda opjeva i uzveliča pripisujući mu božansko podrijetlo, a s druge strane da proslavi Oktavijana Augusta, koji je konačno, kao dobri genije, povratio Rimu mir i blagostanje. Imala je dakle to da bude nacijonalna epopeja, kakve Rim još nikako nije imao. I Vergilije se dao na posao: sujet mu je dala neka grčka legenda, koja je kolala po Rimu, osobito iza punskih ratova, a bijahu je obradili ili je spominju u svojim djelima više pisaca. U njoj se pričalo, kako je Eneja inače Venerin sin i Trojanac, nakon propasti Troje, doplovio do Italije i osnovao kraljevstvo, iz kojega će poteći Romul i Rem, dakle Rim i Rimljani. A pošto je Oktavijan potomak Enejina sina Jula, tako je eto on božanskog roda. Stvorivši tako zamisao djela, Vergilije se pri obrađivanju obilno služio imitiranjem, pa i prepisivanjem Homera i mnogih drugih pjesnika i svejedno nije uspio da dade jedan tako jaki, a veličanstveno jednostavan i kadšto naivni ep, koji bi se mogao mjeriti s Homerom. Ali uspio je i, možemo reći, nadmašio je Homera u opisivanju i iznašanju ljudskih osjećaja i strasti, a te iznosi tako sugestivno i proćućeno, da je već majka Augustova Oktavija slušajući epizodu o smrti mladog Marcela, pala u nesvijest, a zatim naredila, da se pjesniku dade za svaki stih te epizode (imade ih 32) golema svota od deset sestercija. Vergilijevi junaci nijesu dakle više mitski heroji, već ljudi, (makar im na časove pripisuje neobične sposobnosti) i Vergilije je Enejidom stvorio tip modernog epa, manje primitivnog ali dubljeg i ljudskijeg. Kao naročito vrijedne strane njegove poezije ističu se i ovdje: uspjelo crtanje malih slika i epizoda, savršena forma, potpuni sklad (nema ništa pretjerana ni forsirana) i izgrađenost najsitnijih detalja.

Ipak Vergilije nije bio zadovoljan svojom Enejidom, koja uostalom nije bila ni dovršena. Pjesnik je mnogo šta kanio izmijeniti i dodati, ali nije dospio. Smrt ga je prekinula. U oporuci je stoga naredio, da se Enejida spali, ali ga prijatelji nijesu poslušali, i tako nam je taj ep sačuvan.

U 51. godini života pošao je na put u Grčku i Malu Aziju, ali ga je u Ateni sastao car Oktavijan i videći ga nešto slaba, poveo ga sobom natrag u Italiju. No bilo je valjda suđeno, da to putovanje bude kobno po našeg pjesnika: u gradu Megari, obolio je od sunčanice i tek što je stigao u Italiju, umro je u Brundiziju, 21. septembra 19. godine prije Krista. Sahraniše ga po njegovoj želji u polju nedaleko Napulja, a na grob metnuše natpis, za koji vele, da ga je on sastavio (ali vjerojatno nije) — „Mantova me rodila; Kalabrija(Brundizij) otela životu; a sad me mrtva drži Napulj; opjevao sam pašnjake, polja i vojskovođe". — U čarobnom okviru divne južne prirode, na domak vječito plavog mora i rascvalih vrtova, koje je toliko volio, počiva on vječni san, a ciceroni pokazuju i danas turistima „Vergilijev grob", ma da je dokazano, da to ne može da bude posljednje počivalište „pjesnika pluga i mača".

Kao čovjek, Vergilije je bio visoka stasa i tamne puti; vanjština njegova i plahost odavala je na prvi pogled seljaka. Trpio je mnogo od raznih boljetica, bio je vrlo umjeren u jelu i po naravi ozbiljan i sjetan. Bio je dobar prijatelj: nikad se nije ni ružno izrazio o kome, a kamo li koga mrzio i o zlu mu radio. Silno odan rodbini, potpomagao ju je obilno darovima, koje je sam dobivao. Zbog njegova strogog ćudoređa, koje je u tadašnjem epikurejskom Rimu bilo pravo čudo, nazivahu ga „djevicom", a Horacije ga s njegova zaista rijetka poštenja (kad mu je jednom August htio pokloniti imanje nekog političkog prognanika, pjesnik je to najodlučnije odbio) i ljubaznosti nazvao „anima candida", „prebijela duša". Da je ta ovako lijepa i plemenita duša bila obasjana suncem Kristove vjere, Vergilije bi se bez sumnje u mnogočem približio sv. Franji Asiškomu svojom osjećajnosti i ljubavi prema prirodi, koja je duhu ovog svetog pjesnika himne suncu mnogo pomogla, da se digne k Stvorcu. Ovako je on ostao tek neobičan poganin meka srca i stroge savjesti, pa te njegove vrline, koje su uvijek rijetke, a u njegovo doba upravo začuđuju, kao da doista slijede zakon ljubavi našega Spasitelja. Pa i u filozofiji, izabrao je on najčestitije od starih filozofa. Sve ovo zajedno učinilo je, da su kršćani svih vremena sa simpatijom gledali na Vergilija, a veliki ga Dante uzeo za vođu na svome putu po prekogrobnim carstvima.

V. R.

PJESMA U SPOMENAR

Pišem Ti ovo, druže mojih sanja,
U transu sada mladosti mi bijele,
Dok tužni dani svoje dare dijele
I nište čeda naših željkovanja.

O vjeruj, sve je žrtva prolaznosti
U kojoj i mi umiremo sami,
Dokle nas vješto iz daljine mami
Zamamno lice nestalne radosti.

Ne pružaj zanos ovoj atmosferi,
Što krati pogled k jednoj boljoj eri,
Već kupi cvijeće svojih mladih dana,

Da njime stupaš stazom ovog žića,
Dok dođeš jednom do vječnoga Bića,
Što nije samo tek Fata Morgana.

SREĆKO KARAMAN.

ODISEJA BOSANSKIH FRANJEVAČKIH BOGOSLOVA OD 1735.-1908.

(Historijat zbora »Jukić«)

Vrhovno starješinstvo franj. reda, vlašću sv. Stolice, razdijeli Bosansku provinciju 1735. na tri dijela, te tako iz negdašnje velike Bos. provincije nastadoše još dvije provincije: provincija sv. Ivana Kapistrana i provincija dalmatinska sv. Kaja, koju kasnije prozvaše »provincija presv. Otkupitelja«.

Iza te podjele ostadoše samo tri samostana u području bos. franjevaca, i to: fojnički, sutješki i kreševski s malim brojem svećenika i klerika.

Svi oni, koji su se bojali turske najezde i njihovog zuluma, odoše u druge provincije, osobito u susjednu dalm. provinciju sv. Kaja. Ono malo klerika, što je ostalo vjerno svojoj majci bosanskoj provinciji, moralo je potražiti zaklon u prekosavskim zemljama, da se tu, u tišini samostanskih zidina, pripravi za teški i ustrajni rad u tužnoj Bosni.

Ali sada, kad se posve odijelila provincija sv. Ivana Kapistrana (1757.) bos. franjevci više nijesu mogli slati svoje mladeži u Budim i Našice. Zato su bili prisiljeni, da svoju mladež odgajaju u ova tri samostana.

Domalo uvidješe, da ih ne će moći dugo uzdržavati u svojim samostanima radi materijalnih neprilika, jer je bosanski puk osiromašio zbog čestog globljenja turskih nasilnika, pa nije mogao ništa davati svome »ujaku«.

Još su mnogo smetale poturice bos. franjevcima klevećući ih, da drže javne škole, koje su bile zabranjene po turskom zakonu.

Proučivši franjevci sve ove okolnosti, u kojima se nalaze, odluče da svoje »dijake«, kako ih je obično zvao narod šalju u Italiju, da tamo lakše i sigurnije svrše bogoslovske studije. — I to bi kratka vijeka.

Naporni putevi, bez zgodnih prevoznih sredstava, veliki troškovi, a k tome i nepovoljna je bila talijanska klima za Bosance, — sve to prisili bos. franjevce, da su pozvali svoje bogoslove natrag u Bosnu. S povratkom se bogoslova zabrinu ponovno bos. franjevci — kamo će sada s njima. Zamole bos. biskupa presvijetlog g. fra Augustina Botos-Okića, da im na bilo koji način pomogne.

Fra Augustin se rado odazove njihovoj molbi, te se sporazumno sa starješinstvom Bosne Srebrene, i uza sve neprilike zaputi u Beč, caru Josipu II.

Car duboko ganut nevoljama bos. franjevaca, dadne 107.000 for. a. v. biskupu Okiću, kao pomoć franjevcima, da odgajaju svoj podmladak. Posebnom poveljom dozvoli bos. franjevcima, da mlade klerike mogu slati u austrijske zemlje.

Povratkom biskupa Okića nastade neopisivo veselje među bosanskom braćom, ali nažalost ne bi duga vijeka.

Sad odmah počnu slati mlade bogoslove u carevinu na daljne školovanje. Ali ubrzo se pokaza loš uspjeh. Mnogi bogoslovi počeše prelaziti u svjetovni stalež, a što je još gore, mnogi zamijeniše redovničko odijelo vojničkom kabanicom.

Da se to spriječi, odrediše starješine za sve one, koji će iz Bosne u inozemstvo na studij, da moraju prije polaska položiti svečane zavjete, da se moraju zakleti na sv. Evanđelje ,da će se po svršetku studija povratiti u Bosnu i samo tu vršiti duhovnu pastvu. Ova je odredba bila na mjestu, jer je sad manje bogoslova ostavljalo red.

I kad se je broj mladih svećenika pomnožio i kad su počeli raditi kao spremni i ustrajni dušobrižnici, zlobnici ih neki optuže u Rimu, da se uopće nijesu

starješinstvo ne smije više slati mladež u austrijske zemlje nego u Italiju, gdje će se odgajati u redovničkom duhu pod nadzorom crkve.

Franjevci poslušaše iako teška srca.

Odmah se obrate na poglavare nekih tamo samostana moleći, da im prime po nekoliko bogoslova na studij. Kako su dobivali povoljan odgovor, odmah su ih slali tamo. Prilike u Italiji krenuše na gore: češće su se pojavljivale bune, pa i gostoljubivi Talijani-franjevci otkazaše pomoć bosanskoj braći.

Tako ponovno stigne zlo naše bos. franjevce. Uvide i oni, da im još jedino preostaje, da sami u svojoj Bosni podučavaju svoje kandidate. Iste poteškoće, što su im i prije priječile, pokažu se i sada.

ZBOR FRANJEVAČKIH BOSANSKIH BOGOSLOVA »JUKIĆ« AKAD. GOD. 1930-31.

Samostani su bili maleni, tijesni, a turski zulum nije dopuštao, da se što proširuje, a pogotovo da se novo gradi. Uza sve to, pritisnuti svim nevoljama, bos. franjevci su morali tako se promećati do god. 1850.

Te godine svanu dan veselja bos. franjevcima i njihovoj mladeži, jer zasjede na biskupsku stolicu u Đakovu vladika Strossmayer, koji se odmah poče zauzimati za bos. franjevačku mladež.

Najprije isposluze dozvolu, da mogu studirati u prekosavskim zemljama. Franjevci se tomu vrlo obvesele i odmah zamole c. i kr. vladu, da mogu slati svoje đake u đakovačko sjemenište pod okrilje biskupa Strossmayera. Vlada im to dopusti. I sad nastade novo doba za bos. provinciju.

Još god. 1853. primi biskup 13 mladih bogoslova pod upravom Fra Martina Nedića. Privremeno ih smjesti u svoje sjemenište. Sporazumno s bos. franjevcima odluči Strossmayer sagraditi novo sjemenište za njih. Obrate se caru Franji Josipu I. i on im u tu svrhu dade 10.000 for. a .v. Biskup iz svoje šume dade sav drveni materijal. Čim se zgrada dovršila usele u nju bos. bogoslovi i ostanu u Đakovu do god. 1876.

I. OSNUTAK »ZBORA REDOVNIČKE MLADEŽI BOSANSKE«.

Čim su bos. bogoslovi došli u Đakovo, već su zatekli kod đakovačkih bogoslova društvo: »Sbor duhovne mladeži đakovačke«.

Družeći se s njima mladi su Bošnjaci vidjeli njihov zamjerni rad oko zbora i živo njihovo nastojanje, da steku što veću naobrazbu na korist crkve i naroda. Opazili su mnogo lijepih svojstava, koja su se isticala kao plod dugogodišnjeg rada u zboru. Sve je to potaklo bos. franjevačke bogoslove, da i oni osnuju za sebe zbor, gdje će prema stalnom programu raditi.

Već slijedeća g. (1854.) važna je, jer te godine osnivaju i oni u Đakovu zbor. Još i prije su željeli, da osnuju, ali im istom sada uspije. Rekoše svoj naum starješini, a ovaj sav razdragan, oduševi ih svojim govorom, što ga je tom zgodom držao o važnosti ovakvih udruženja. Svi su klicali od veselja, kad ih je pozvao, da vlastoručnim potpisom izjave, da žele ne samo stupiti u zbor nego da u njemu mora svaki intenzivno surađivati.

Novosnovano društvo prozovu: »Sbor redovničke mladeži bosanske«. Odmah cijelu stvar najave mjesnom gvardijanu fra Blažu Josiću. On ne samo da odobri nego i pohvali nadobudnu mladež, i prvi se upiše kao član toga društva.

Svrha je društva bila ne samo vlastita korist pojedinaca nego i gajenje ljubavi prema domovini, natopljenoj krvlju i suzama potlačene raje. A i biskup Strossmayer ih potiče na što veći rad oko sjedinjenja Istočne crkve sa Zapadom.

U početku se najviše bavili skupljanjem narodnog blaga ,a i općili su s narodnim velikanima i rodoljubima, dok su književno manje radili. Plod 4 godišnjeg rada oko sakupljanja folklore bio je svezak pripovijesti, koji su ponudili Račkome, da ih štampa. Neki članovi, mladi i poletni, htjedoše da Zbor izda, pa zato im Dr. Rački povrati rukopis. Sad Zbor štampa, a Dr. Rački vodi korekturu. God. 1870. izađe ta zbirka pod naslovom: »Bosanske narodne pripoviedke«.

Zbor nagradi Račkoga za taj trud oko korekture. Dadnu mu sve duplikate starog bos. novca, jednu sjekiricu i kacigu iz svojeg muzeja, koji je osnovao 1862. prvi senior »Sbora« pjesnik fra Blaž Jozić.

Poslije toga pokušaju izdavati časopis »Bosanski prijatelj«, što ga je pokrenuo Ivan fr. Frano Jukić, ali izdaju samo 4. svezak. Sam je Jukić izdao 2 sveska, a treći dovršivao, kad ga perverznost turska bacila u ropstvo, radi čega je i umro. Poslije njegove smrti 3. svezak izdade Matica Ilirska. To je donekle bio povod, da je ispred zbora 4. svezak izdao Knežević u Sisku 1871. god. Iste godine izda zbor i »Kolendar za puk bosanski« i to pod imenom »Bošnjak«.

Kalendar je radi siromaštva i nepismenosti bos. puka u vrlo malom broju primjeraka rasprodan. Zato ga izdaju još g. 1874. i prestanu s izdavanjem, a preuzme zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu, te ga je izdavala do 1918. god.

Osim toga rado su bos. bogoslovi pomagali novcem i druge ustanove. Tako g. 1866., prigodom proslave 300-godišnjice Sigetskog Junaka, veliki Strossmayer pokrene akciju da osnuje hrv. sveučilište u Zagrebu. Sam je priložio 50.000 for., a i »Sbor redovničke bos. mladeži« darovao je 35 forinti za hrvatsko sveučilište.

Mnogi će možda reći. pa što je to 35 forinti? Iako svota nije velika, ali za ono je vrijeme to velika suma novaca, a što je glavno: Od srca je srcu data. Bogoslovi su dali, koliko su mogli, a ujedno je to i dokaz, kako su patriotski osjećali za svoju braću, prekosavske Hrvate i za svoj Zagreb.

F. E. R.

JEDNO MIŠLJENJE O FILMU

Engleski katolički književnik H. Belloc nastoji u svojim nekim novijim radovima da i opiše one neodredene i neopipljive utjecaje, koji karakterišu »Moderni svijet«, »moderni duh«. On kao da dobro osjeća opstojnost prodirućih mračnih sila, koje djeluju mnogo manje u vidljivom životu čovjeka nego u njegovu nevidljivom životu, i nastoji rastumačiti, kakove su to sile.

Tako se u jednoj svojoj nedavno izašloj knjizi uglavnom bavi razglabanjem pojma »moderni duh«, koji je danas pretežno u modi, a za koji on upotrebljava, prema svojim osjećajima, prikladniju riječ »močvara«.

H. Belloc pripisuje popularnom sistemu odgoje i prosječnoj štampi najveći dio odgovornosti za »moderni duh«. Zatim potcrtava djelovanje azijatskih i afričkih utjecaja na evropsku umjetnost, u čemu vidi vraćanje k poganskoj inspiraciji, koja bi imala da vodi stvaranju nekog neo-paganizma, koji je još u začetku. U tom pogledu dotiče se nešto muzike (negroidne!) i slikarstva, ali osobito naglašuje građevnu umjetnost i kiparstvo, gdje goleme mase gradjevina i kipova dozivlju u pamet Egipat i Babiloniju.

Engleski Isusovac O. C. Martindale prikazujući u jednom članku (Month, August 1929.) Bellocovo djelo nadopunjuje misli Bellocove svojom poznatom oštrinom shvaćanja, a kod toga se napose osvrće na utjecaj filma i kina kao jednog od najvažnijih faktora kod stvaranja »modernog duha«.

Držimo, da će mnoge interesovati mišljenje o kinu i filmu toga čovjeka, koji je poznat po svom pedagoškom radu među katoličkom omladinom u Engleskoj, a osim toga, putujući mnogo svijetom, dosta je toga vidio i proučio. Vidjet ćemo niže, kako iznoseći svoje argumente i govoreći o utjecaju filma na emigraciju, spominje za primjer Hrvate i Slovence. To mu je palo na pamet, jer je bio g. 1923. u našim krajevima.

O utjecaju filma napisao je kod nas četiri mjeseca kasnije oveći članak s velikim stručnim poznavanjem stvari g. Dr. Lj. Maraković u prošlogodišnjoj »Luči« (broj 3—4., prosinac 1929.) kao jedan od niza članaka »Karakteristika današnje generacije«. G. Maraković istaknuo je i dobre i loše strane filma, ali uglavnom je nastojao da savjesno predoči, ukoliko film ima korisnih strana odnosno koliko bi ih mogao imati, kad bi to svi oni, koji na njem rade, htjeli. O. Martindale obrađuje pretežno negativne strane filma, kod čega iznosi interesantnih misli, koje prenosimo u izvatku. U mnogom se slažu s mislima Dra Marakovića. Svakako, usporedimo li oba mišljenja, imat ćemo još potpuniju sliku o značenju i utjecaju filma.

O. Martindale ne poriče vrijednost kina, ako se upotrebljava odgojno, ili za istinitu razonodu. Ali kad govori o kinu, govori o kinu kakav danas jest i kako ono djeluje na ukupnost gledalaca.

»Bojim se«, kaže, »da je kino glavni faktor u stvaranju potpune psihološke zbrke, premda to ne bi trebao da bude. Mislim, da ide za tim da razori inteligenciju, premda bi ju morao odgajati; da smeta pamćenju, premda bi ga morao pomagati; da se osvećuje nevoljama gotovo neuračunljive maštе; i, da slabi volju. Mislim, da on to čini u tako velikom opsegu, da je kadar ugroziti sudbine lica, naroda i rasa. Kad sam već izrekao ove objede, moram pokušati da ih dijelom i dokažem.

Jedan čovjek, odgojen u našim osnovnim školama i u životu i stoga jedan tipičan čovjek, rekao mi je, da voli kino zato, jer nikad ne treba ništa da misli.

Slike te vuku za sobom«. Popularna štampa priznala je ljudsku averziju prema mišljenju (u vezi s našom fundamentalnom sklonošću da tražimo lakši pravac, crtu najmanjeg otpora, što je isto tako značajno kao i popularno mišljenje da čovjek uvijek teži naprijed i da mora da se »poboljšava«) pisanjem sve kraćih i kraćih članaka i upravo t r a ž e n j e m da ne napišeš »više od četiri palca«. — Palca! Došli su do toga, da mjere mislima palce, rastavljajući ih p o d n a t p i s i m a, jer bi se čitaoci mogli prestrašiti na pomisao da pročitaju čitavi stupac nečega. Isto tako ih rastavljaju donoseći sve više materijala u slikama. Čudan paradoks — što tako ih rastavljaju donoseći sve više materijala u slikama. Čudan paradoks — što više ljudi postaje sposobnima da čitaju, to manje (mogao bi gotovo reći) jesu sposobni da čitaju, ili barem željni da čitaju. Slike vam mudro daju vrlo malo prilike da mislite — one idu prebrzo. Upravo u popularnoj štampi daje vam se zgoda da stanete, ako to želite, da promislite, ili nadopunite, ili kritizirate. Tamo se nalazi

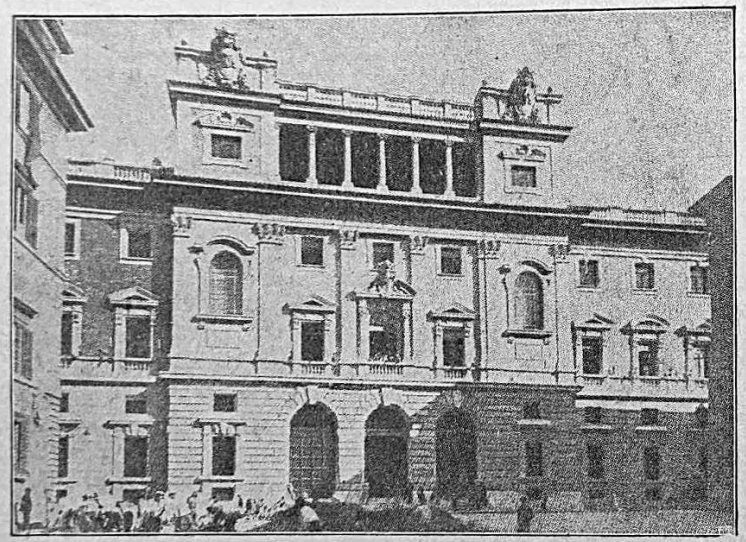

PROČELJE NOVE ZGRADE PAPINSKOG GREGORIJANSKOG SVEUČILIŠTA

upravo izazov za inteligenciju, koja sama sebe cijeni, da čini tako. Osjećaš se gotovo zastidjen, ako to ne učiniš. Jedan kritik rekao je nedavno jednom borbenom učenjaku: »Vi ste sigurno postigli, da sam mislio jednu minutu!« »Žao mi je,« odgovorio je drugi; »misao je mučna, a jedna minuta je vrlo dugo vrijeme.«

»Držim nadalje, ako jedna ideja nije prodrla duboko, pamćenje ne može da ju dobro obuhvati, ida kino priječi normalno vježbanje pamćenja. Često sam pitao mlade ljude u klubovima i drugdje, kako su se zvali filmovi, koje su nedavno gledali. Teško su se kad mogli sjetiti. Rijetko je da vidiš samo jedan film, ako ideš u kino. Ali karakter filmova, koji dolaze jedan za drugim je (naravski) raznoličan — iza romantičnog dolazi pustolovan, iza pustolovnog komičan, iza komičnog erotični. Svaka emocija bude istisnuta po onoj, koja iza nje najprije dođe. Nijednoj emociji nije dopušteno da se stabilizira. Ali sve je to kao ništa prema učinku na imaginaciju, jer imaginacija svakoga pojedinca ima neki osobiti učinak, po svoj sklonosti, na ono što se netko sjeća ili što misli.

Prvo, velika raznolikost filmova snabdijeva imaginaciju sa tako mnogo slika, da nijedna od njih ne prevladjuje. Pred neko vrijeme pitao me jedan svećenik sa sjevera zemlje, zašto je veliki grad, u kojem on djeluje, natrpan ljudima, koji se mogu »sjetiti, da su njihovi pradjedovi bili katolici«. Te ljude obilaze svećenici toliko ili još više nego što su obilazili njihove djedove — u onim danima kad nije bilo ni tramvaja a kamo li auta ili motocikla. Suvremeni svećenici nijesu manje revni od njihovih pretšasnika. Da, pomislio sam, kako nerazvučen, u doslovnom smislu riječi je morao biti život tih pradjedova. Oni su mislili tri misli na tjedan. Vidjeli su uvijek iste stvari. Suviše, daleko »najromantičnija« stvar, koju su oni vidjeli, bila je crkva. Svijetla, boja, kipovi i prozori, misteriozna odijela. A danas, tu postoji dnevna štampa, osobito ilustrovani listovi; do kina se lako dođe; a kakova »picture palace« ili »Cinéma de luxe« može gotovo dati gradje daleko

SVEČANO OTVORENJE NOVE ZGRADE PAPINSKOG GREGORIJANSKOG SVEČILIŠTA

raznolikije od redovitog života nego to može dati jedna prosječna crkva. Crkva više ne pruža »rupu za pogled u nebo (osim, pretpostavljam, za malu djecu). Posljedica toga jest prvo, da impresija stvorena religioznim idejama nije više jedinstvena; drugo, da do neke tačke religiozne emocije imadu rivale svoje vrsti, barem utoliko, ukoliko oblik i muzika stvara emociju. A kad imaš neki broj zanimljivih ali ne koordiniranih ideja, a sigurno, kad imaš neki broj emocija ili simultanih ili u brzom slijedu jednu iza druge, nijedna od njih ne »pali«, kao što bi palila kad bi bila bez takmaca i sama. Nemoguće je dakle, da se zainteresuješ, da prevlada tobom bilo koja ideja, religiozna ili druga. To je »močvara«.

Sve to i nije od toga — može se reći i za imaginaciju. Moderna imaginacija snabdjeva se sasvim različito uspoređena sa onom od pred 20 godina. Svatko zna, koji učinak ima naviknuta imaginacija na duh i na vladanje. I nije ono, što sam rekao o brzom toku kinematografskih impresija, u protuslovlju s mojim tvrđe-

njem, da su one dosta homogene da snabdiju imaginaciju jednom definitivnom vrstom spreme.

U stvari, moj glavni prigovor kultu kina koji sada prevladava jest taj, da se imaginacija svijeta standardizira. Često je točno isti film — uvijek ista vrsta filma (ista vrst u toliko ukoliko ju producira ista vrst duha) prikazivana po čitavom svijetu. Sigurno, ako umreš izvanredne slučajeve, reakcija jednog gledaoca različita je od one u kojem drugom dijelu svijeta. Indijac, Arapin, gledajući filmove koji se mogu nama činiti nevinim, napunja se prezirom za bijelu rasu, osobito u svemu, što se žena tiče. Strašne li nemeze — mi, koji držimo Istok niskim u njegovom promatranju ženstva, snabdijevamo ga materijalom prema kojem bi on morao misliti nisko i niže nego mi sami. I onda, oni dijelovi Evrope, koji još zadržavaju ili su do nedavna zadržavali prilično netaknuto seljaštvo, jednostavno radino, zdravo, pobožno i zato sretno, sigurno vide ono što vide, očima različitim od naših. Gledaju večernje odijelo, recimo, što nama ne bi ni uoči palo, već prema raspoloženju kao zavodničku ili sramotnu nepristojnost. Gledaju holiwoodsku verziju »života« kao »život«, kojim bi tkogod rado živio i kojim očito netko živi. Tako kino može da bude, a i jest moćno pomagalo emigraciji. I tada nesretnog Hrvata ili Slovenca nestaje Bog zna gdje u Pittsburgu ili slično tako često pada u zapuštenost i ponore. Ali tu smo upravo došli do tačke, da se imaginacija, nakon što je prestala vrijeđati moralni osjećaj, a to biva čim se navikneš na ono što ti se prikazuje, nađe svuda po svijetu opremljena istim slikama. Nitko ne može ravnodušno promatrati tu standardizaciju. Jer sudi, kako hoćeš, blago, standard kinematografa nije visok.«

Zatim pisac napominje kao lošu posljedicu te standardizacije kvarenje jezika i izražavanja na pr. množenje naukusnih i loših amerikanizama neengleski jezik (i kod nas možemo vidjeti u kinima odlične primjere kvarenja jezika!) pa nastavlja.

»To me dovodi do mog konačnog razloga, zašto sam nesklon kinu, ističući uvijek da se ta nesklonost ne tiče kina kao takova, nego s obzirom na ulogu koju igra u našem modernom životu: ono uzrokuje, da milijuni žive u jednom čisto fiktivnom svijetu. U starim danima, kad su djeca povedena na pantominske igre jedamput godišnje o Božiću, a baš i odrasli momci i djevojke nijesu mogli ići u kazalište više nego dva ili tri puta godišnje, bio je to velik i potresan događaj, i oni su znali da su bili za jedan ili dva sata pušteni u vilinsku zemlju. Kako je sada, vidim tisuću mladića i djevojaka, gdje prenose bitni dio života u sate kad mogu ići u kino, što čine tri ili četiri ako ne šest puta na tjedan, izdavajući na to sav svoj novac izuzevši što duguju kao tekući obrok za svoju zašiljenu papirnatu obuću (koja uvijek ode u komade prije nego što su plaćeni posljednji obroci, tako da se njihovi dugovi uvijek zavlače). Posljedica jest, da su uvijek zlovoljni, uvijek žude, raste površno i bez srca posao koji zauzima njihov zbiljski život, očekujući sate, kad će moći pobjeći u svoj čarobni život. Njihov svijet postao je čarobnim svijetom kina. Svaka slika u Daily Mail, kako »Sretne djevojke slave blagdan«, »Sretne tipistice na plaži«, jest stalna sugestija, da si i da možeš biti sretan samo, ako si daleko od svog posla. Otišla je najprije sloboda rada, a s njome dostojanstvo rada. A tada odlazi volja za radom, a onda će otići i sposobnost za rad.«

»Ističem, da nijesam rekao, da kino potiče na grijeh. Ja mislim da potiče, ali u pravilu nesvijesno. Mislim, da kino ne može uvijek da nadmaši samo sebe potresnim scenama kao žene što bježe pred bujicama, ili mladi ljudi što vise sa nebodera, da ne govorimo o potopima, Crvenim morima, erupcijama gore Etne

itd., mogao bih dodati, da držim, da je Harold Lloyd predavač zbiljske šale izmučenom svijetu i da smo mu za to zbiljski obvezani; i da cijenim Charlie Chaplina kao pravog artista i uistinu trageda, ili da je to nekoć neko vrijeme bio. Gotovo jedina stvar koja se može pripisati u prilog modernom filmu jest, da on ovjekovječuje ono što slika i da to može sadržavati dobre elemente, kao što rad ove dvojice gospode. Odatle ljudi koji polaze konstantno na gledanje filmova postaju zasićeni te zahtijevaju više senzacija, što filmovi ne mogu da pribavljaju. Jer veliki filmovi skupi su i rijetki: Odatle imadu jedini izlaz da udaraju u erotičke žice. Doista oni te »spuštaju dolje«. Jer filmovi se ne usuđuju da budu otvoreno nepristojni, izuzevši one koji su dio organizovanog zla stranog izvora. Ali ima tu jedna svrbljiva tačka, po kojoj film češe. Pitao sam jednom otvoreno grupu mladića u londonskom East Endu, kakov učinak imaju na njih takovi filmovi, jer sam između Aldgate i Toplor nabrojao porazmještenih jedanaest plakata s imenima kao »Je li ona udata?« »Poludjevica« itd. Rekli su, da to nije njih nikako vrijeđalo; da je bio jedan ili dva nezgodna momenta s nekim šeikom, ali da takove stvari njih ne smetaju (to sam im vjerovao). Pitao sam, da li dakle misle, da takovi filmovi ne škode. Jednoglasno su izjavili, da su njihove sestre one, kojima škode, a jedan od njih pače oklijevajući izjavio, »osobito Židovkama, koje već previše tome inkliniraju«. Da popostanem kod toga i razvijem ovu misao. Preostaje, da samo najgora hipokrizija ili čista glupost može tvrditi, da jedan film, ako je dobro opremljen, osvaja vrlinu. Da se osvoji vrlina, treba da vrlina izdrži borbu; a tu je borba i kušnja, koja interesuje, a ne osvajanje. Slično je najniža hipokrizija tvrditi, da su komadi kao »Fanatici« ili »Mladi Woodley« znanstvene vrijednosti, i da takove »probleme« treba prorešetati na pozornici. Ne prigovaram ovim komadima (koje sam čitao) kao komadima ; ali tvrdim da je tlapnja uvjeravati, da oni pružaju ma jedan jedini problem za raspravu ili da ga raspravljaju; i da je posvema hipokrizijski tvrditi, da slušateljstvo ide da ih gleda iz mučne brige oko rješenja kakvog tjeskobnog problema. Kad su išli na »Fata Morgana«, 99.9 posto išlo ih je za volju prvog čina i pošto su bili svjedoci jednog zavođenja, bili su razočarani, jer se ništa nije dogodilo, što bi uzbuđivalo onaj osobiti nerv. Još jednom, držim, da je učinak kina na imaginaciju, pamćenje, inteligenciju i volju općenito štetan, i bez obzira na specijalne razloge neodobravanja«.

DR. S. P.

VEČER

Kroz redove visokih borova
Odmiču ko sjene — bijele želje danje,
Skutrile se tiho plahe zrake sunca
Pod kamenje toplo i zeleno granje.

Skupile se tiho tamne sjene noćne,
Obijesno su poljem hihotati stale,
Prosu im se svila krasne kose vrane,
U punome žaru oči im se pale.

I posvuda se ganjaju ko srne,
Od koraka polegle su trave,
S nebeskoga svoda osmjehnu se luna
I srebrnim valom polijeva im glave.

MATO PALJUG

ULOGA LITURGIJE U DJELU NAŠEG POSVEĆENJA

NEKOJE OPASKE I PRAKTIČNE UPUTE.

1. Čuje se koji put prigovor: Liturgija je odviše usmena molitva te smeta razmatranju.

Na taj prigovor odgovaram najprije ovo: Ta opaska možda ima prividnost istine, ako se radi o privatnoj recitaciji brevira, i to, kada je recitiranje izvedeno na brzu ruku. Ali u svečanoj liturgičnoj molitvi nema ni najmanje zapreke razmatranju. Jer, dok jedna strana pjeva ili zgodno recitira, druga se slobodnije prepusti razmatranju. A opet, kad je netko već izvježban u liturgiji, pozornost, koju mora imati na pjevanje ili izvođenje, jest minimalna, ako je uopće ima A pjevanje samo po sebi i sveti obredi veoma povoljno utječu na čovjeka i disponiraju ga, da lakše uzmogne razmatrati. Oni, koji poznaju liturgiju, znadu, da nije potreba razmatrati o svakoj riječi, koju se izgovara. Najbolje je prepustiti se onoj ideji, koju nam je pružio jedan stih iz kojeg psalma ili koja rečenica iz ostalih djelova Svetog Pisma ili bilo kojeg dijela Liturgije. Osim toga veoma zgodna tema razmatranja jest Otajstvo dotičnog blagdana ili liturgičnog Vremena.

2. Liturgija — prigovaraju drugi — ne vodi računa o našim individualnim potrebama.

Na to odgovaram: Prvo, radi li se o stanju našeg raspoloženja, tada prigovor ne odgovara istini, jer ćemo baš u liturgiji naći jedan stih, jedan izraz, koji će nam dati točan odgovor, neko novo svijetlo, kojemu se nijesmo nadali. Drugo, radi li se o našim potrebama, koje bismo željeli Bogu upraviti, tada ni to ne stoji: jer je baš liturgična molitva najuspješnija molitva. U njoj Crkva, u ime čitavog čovječanstva, 1. prikazuje Bogu dužni kult, 2. zahvaljuje za sva dobročinstva već primljena, 3. pita novih milosti i 4. prikazuje neizmjerne zasluge Kristove i svoje kao naknadu za grijehe, koji spriječavaju potrebite milosti za dušu i tijelo. Kada, dakle, Crkva moli za sve ljude, to moli i za nas i baš na osobiti način, jer mi tu lično sudjelujemo u molitvi. Osim toga ništa ne smeta, da na početku liturgične molitve mi na osobiti način preporučimo Bogu svoje vlastite potrebe pored onih zajedničkih nakana Crkve. Napokon ta činjenica, što u zajedničkoj, liturgičnoj molitvi iščezava naša ličnost a sve veću ulogu igra Kristova ličnost i njegove svete nakane: to je s jedne strane heroizam nesebičnosti, kojega Bog ne može ne nagraditi; a s druge je strane već taj čin izvrsna molitva, što se smatramo u liturgiji kao živa Kristova uda, u kojima zapravo Krist živi i moli, tako da možemo prama onoj Pavlovoj »živim, ali ne ja, već Krist u meni« punim pravom reći: »molimo, ali ne više mi, već Hrist u nama«.

Sada moram nešto naglasiti. Naime: Da liturgija postigne svoj učinak, zahtjeva u našoj duši ono, što bismo mogli nazvati liturgičnim stanjem ili raspoloženjem našeg duha. To stanje obuhvaća u glavnom: 1. presuponira barem nekakvu lakoću ili uvježbanost razmatranja; 2. i to još više: što dublju — prama sposobnostima — spoznaju velikih otajstava i nauka svete katoličke vjere, jer je u liturgiji dosta puta mnogo toga kondenzirano u jednom samom izrazu. Zato nije moguće sve to raščlaniti, shvatiti bez prethodne neke spoznaje; 3. potrebita je pokornost moderativnoj moći liturgije: Jer učinci liturgije ne osjećaju se odmah. Moramo ih zaslužiti dužnim vježbanjem. Zato apsolutno treba nadvladati onu instinktivnu odvratnost, koju moderni ljudi osjećaju u početku prama liturgiji.

U tom smislu predlažem, da katolički omladinac čita knjige ili časopise, koji će ga upoznati s liturgijom i velikim vjerskim istinama. Na žalost, za sada se treba — za dublju spoznaju — velikim dijelom obratiti knjigama tuđeg jezika. No kojima to nije moguće, treba, da marljivo iskoriste ono malo, što imamo na svom jeziku. Uredništvo »Duhovnog Života« upozorilo je svojim recenzijama na nekoje zgodne knjige, te će nastojati i u buduće upozoriti na to. Osim toga i u samoj reviji »Duhovni Život« u raznim rubrikama možemo naći dosta korisnog štiva za dublju vjersku i liturgijsku spoznaju.

Još nešto veoma praktično. Preporučio bih, da se najvećom pomnjom uči katekizam, osobito Liturgiku i Katekizam u višim razredima. Te knjige moraju đaci listati i upravo proučavati i to više iz pobožnosti nego li iz proste učeničke dužnosti.

Napose, nekoliko dana prije velikih blagdana nek uzmu Liturgiku ili Dogmatiku i čitaju stogod o naravi i smislu dotične svečanosti ili liturgijskog Vremena. Ako razumiju latinski, mogu ići do kojeg vlč. župnika ili svećenika, da pogledaju liturgijski tekst u breviru i misalu. Ako ima više đaka, mogli bi zamoliti kojeg svećenika, da im barem u jednoj sasvim familijarnoj alokuciji (za konferencu često puta ne će imati vremena) od kojih 5 do 10 časaka istakne glavne ideje, koje se nalaze u liturgiji tog blagdana il Vremena, koje se približuje. Bit će dobro, da zabilježe na papiru glavnije ideje te da o njima često preko dana misle već prije blagdana i na sam blagdan.

Onima, koji žele još intimniji duhovni i liturgijski život provoditi, preporučio bih, da se nauče svagdano moliti maleni Oficij Blažene Djevice Marije. Opstoji i hrvatski prijevod. Ali ne bi smjeli čitav Oficij izmoliti u 2 ili 3 navrata, već po mogućnosti u onoliko navrataka u koliko je on razdijeljen. Moleći ga, nek u duhu združe s onim nebrojenim dušama, koje neprestano u Kristovoj Crkvi mole; nek mole (uz vlastite nakane) osobito za one četiri glavne nakane, za koje je Krist molio i umro i za koje Crkva ili bolje Krist u Crkvi još uvijek moli. (Ove nakane naznačih malo gore.). Takav način moljenja puno će im doprinijeti i kršćanskom savršenstvu i razvitku liturgijskog života u njima. Veoma bi pohvalno bilo, kad bi se više njih skupilo u nekoje dane (na primjer nedjelje ili svetkovine Blažene Djevice i t. d.) i zajednički izmoliti taj Oficij.

Gledom na slušanje sv. mise. Treba spomenuti, da nije sam svećenik (iako on glavnol) koji prikazuje Bogu Nekrvnu žtvu, već čitav narod, kako je to očito iz čitavog teksta svete mise. Zato je živa želja Crkve, da ne asistiramo svetoj misi kao pasivni posmatrači, već da aktivno sudjelujemo. Odatle slijedi, da katolički đaci kod tihe svete mise ne bi smjeli čitati neke molitvice (iako pobožne) iz nekih molitvenika, već s hrvatskim (ako ne znaju latinski) malim misalom u ruci pratiti molitve i čine svećenika na oltaru. Ako to nije moguće, onda nek imaju barem onaj maleni izvadak iz misala. Ako ni to nije moguće, onda nek radije razmatraju o Muci (u tom ih može pomoći lagano molenje svete krunice žalosnih otajstava) imajući na umu, da se to isto na misteriozni ali realni način obnavlja sada na oltaru. Zato će zajedno sa svetom Žrtvom žrtvovati sebe sa svim svojim sklonostima te se barem duhovno pričestiti. Ako se pak imaju sakramentalno pričestiti, nastojat će, da se uvijek — po mogućnosti — za vrijeme svete mise pričeste. Nigdje ne smijemo zaboraviti, da sveta Pričest nije naprosto duhovna hrana već intimno sjedinjenje. blagovanje žrtve i time neka vrst identificiranja za Žrtvom.

Gledom na pjevanje za vrijeme sv. mise. Kad su bl. u u. Pija X. pitali, koje pjesme je najbolje pjevati za svete mise, odgovori: Nemojte pjevati preko mise već pjevajte misu. Zato bi veoma dobro bilo, da bi đaci vješti glazbi — prama okolnostima i dogovorno s vlč. župnikom — spravili lakše koralne mise, koje bi i puk, slušajući ih, lako naučio. Tada bi puk imao pjevati jednu stranu a đaci drugu. Na taj bi način i puk aktivno sudjelovao, a pjevanje samih đaka s jedne strane spriječilo bi, da se ne pokvari koralni napjev. Istina tu će biti poteškoća, dok se takova obnova ostvari. Ali uz dobru volju i lijepi način mogle bi se pridobiti i osobe, koje nijesu organizirane u katoličkom pokretu a koje bi puno mogle doprinijeti i na taj način ono, što je izgledalo nemogućim, postalo bi kroz neko vrijeme, iako uz žrtve (ali bez žrtava nema velikih djela), gotova činjenica.

Kad bi ta liturgijska obnova obuhvatila čitavo kršćanstvo, uskrsnuo bi opet onaj duh bratstva i međusobne ljubavi prvih vjekova kršćanstva i tada bi zavladao onaj duboki i trajni mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu.

DR. DOMINIK BUDROVIĆ O. P.

JESEN

Okitila medna jesen kosu meku,
Okitila sočnim grožđem, klasjem zrelim,
aoh sreće!
Zagrnula pj'ane grudi cvijećem svelim,
poljem, šumom šeće.

I daje nam kupu vina vrela, slatka,
Posipana hladnim mrazom, sniježnim tkivom,
aoh sreće!
I grli nas tako čudno sa maglenom rukom sivom.

Napaja nas dahom svojim mati jesen:
Slatkim dahom grožđa krasna i cjelovom
vjetra strasna,
Aoh sreće! — mati jesen: sladogorka.

MATO PALJUG.

JESEN JE TU . . .

Srce mi tuče,
čežnje me muče
večernje sada.

Mjesec se kreće,
da se prošeće,
nebom polako.

A zvijezde male
Nebom se pale.
Mir svuda vlada.

Vjetar u mraku...
Lišće u zraku
U nemirnom snu...

Magle se vlače
i zemlju tlače;
umornu tako.

Sve je u šutnji,
sve je u slutnji:
jesen je tu...

IVO D. BALENTOVIĆ.

FEUILLETON

20-GODIŠNJICA MARAKOVIĆEVOG „NOVOG ŽIVOTA"

H. K. pokret pojavio se ne bučno, kako se obično pokreti javljaju, nego na način primjeren njemu kao pokret za stvarnim i ozbiljnim ciljevima. Odmah na početku je formulisao svoju ideologiju, temeljenu na evanđeoskim principima, što je možda bio razlog slabom odazovu hrvatske javnosti. No makar se kako prelazilo preko njega, on je već skoro u najkraće vrijeme uspio, da se afirmira u hrvatskoj javnosti, te se o njemu počelo voditi računa kao o naročitoj pojavi.

I koliko god se poricao utjecaj Hrvatskog katoličkog pokreta na hrvatski javni život, on je bio uvijek toliko snažan, da je u sklopu različitih hrvatskih pokreta u svako doba znatno utjecao na oblik hrvatskog javnog života.

Paralelno sa njegovim organizatornim djelovanjem počelo se pomalo da izgrađuje i njegova literarna koncepcija, kojoj je prve poteze zacrtao dr Ljuba Marakovič, prvi urednik „Luči".

Uzmemo li u obzir, principe, na kojima je bio osnovan hrv. katol. pokret i cilj, kojemu je bio usmjeren, vidjet ćemo, da je njegovim tendencijama najviše odgovarao smjer njemačkih neoromantika, koji su se okupili oko „Grala"i koji su tome smjeru dali izrazito katoličko obilježje. Dakako, da je dr Marakovič tu i odviše naglasio praktični momenat u književnosti, jer sam kaže u svojim razmatranjima „Novi život" (str. 8.) da je romantika pomlađivanje kršćanstva, a Hrv. katol. pokret je išao za obnovom kršćanstva u hrvatskom narodu. Ove riječi proizvode takav dojam, kao da se dr Marakovič oslonio na taj već izraziti tip katoličkog literarnog pokreta samo zbog toga, jer je bio uvjeren, da će upravo u takovom literarnom pokretu u Hrvata biti udovoljeno zahtjevu Hrv. katol. pokreta. To je napokon romantika, koja je kod slavenskih naroda pretežno stavljena u službu nacionalne ideje, rodila željenim plodovima. Nema sumnje, da bi ta ista romantika u službi katolicizma urodila jednako pozitivnim rezultatima. A to je ono, što stoji u programu Hrv. kat. Pokreta, što je bilo potrebno u doba vjerskog indiferentizma, koji je nastao uslijed intendiranja svih pogleda na političku arenu (doba iza khuenovštine!) i kad je moderni liberalni pokret nesmetano i podmuklo podgrizavao temelje tradicionalnog katoličkog života u Hrvatskoj. Zato upravo u romantici prodahnutoj katolicizmom i poznatoj sa svoga snažnog utjecaja bilo je najviše jamstva, da donese mlitavom vjerskom životu kod nas mnogo svježe snage i životnog soka.

No ipak je to (na oko) praktično shvaćanje književnosti, a romantike napose, u dra Marakovića pristupačno distinkcijama, koje su potrebne, da se objasni to shvaćanje u svojoj biti, po čemu onda dobiva i širi opseg, dok je inače usko i jednostrano. Kad bi dru Marakoviću bio isključivi cilj samo to, što je snažno naglasio, naime, pomlađivanje kršćanstva, promašio bi jednako slično, kao i naši predi, kojima to dr Marakovič vrlo zamjerava, a koji su hvatajući se površnih i nebitnih svojstava romantike stvorili posebni tip romantike u sebi degeneriran. Tako su oni postavili za svrhu romantike buđenje nacionalizma, a nijesu ispravno shvatili zadaću romantike, koja se sastojala u temeljitoj potrazi elemenata grčke klasične kulture, u čijoj strukturi nalazimo izrazit trag svakoga od tri elemenata: — religioznog demokratskog, nacionalnog, a koji se u svome sklopu slijevaju u skladnu i harmonijsku cjelinu, dajući čitavoj kulturi žig jedinstvenosti. Ali baš zato je dr Marakovič naročito akcentuirao međusobno uzajamno sudjelovanje svih triju elemenata u stvaranju narodne kulture, jer je iskustvo decenija pokazalo, da je nemoguće stvoriti solidnu kulturu, ako se i jedan od ovih elemenata zapostavi. Poznato je naime, da svaki od ovih elemenata igra važnu ulogu u narodnom životu, budući da i religijske i socijalne i nacionalne vrednote nalaze mjesta duboko u narodnoj duši. Izostavši ma i jedno od ovoga nesamo da bi time bila okljaštrena kultura pojedinoga naroda, nego ta ista kultura i književnost nebi postigla svoj cilj u čitavoj potpunosti, kao što ga nije postigla potpuno romantika, dok je služila ekskluzivno nacionalizmu. Tu je doduše, bio njezin utjecaj velik, kako sam već prije rekao, ali jednostran. Drugim riječima: postigao je svoju praktičnu svrhu, a umjetnički je cilj ispao, jer se nijesu mogla smatrati prvorazrednim umjetničkim djelima fantastička i bajnovito komponirana djela, makar su ona za buđenje nacionalizma bila odlična sredstva.

No Grci su znali, da u svojoj kulturi dadu svakom faktoru njegovo mjesto. U tom je njihova veličina i snaga njihove kulture,

kojom su i ako inače oružjem svladani, pobijedili čitav svijet.

Dr Ljuba Maraković je naglašavao to zaista duboko shvaćanje kulture i književnosti i dao pripadno mjesto religioznom (kod nas dakako katolicizmu) faktoru nesamo možda stoga, što se je to izravno poklapalo s programom Hrv. kat. pokreta, već i zato, što je religija imala biti jedinstvenom vezom kulture (str. 74) baš kao što je bila religija u Grka s tom razlikom, što je sada imala doći na mjesto grčke katolička religija, a ne poezija, kako se to neispravno shvaćalo.

BECIĆ: GLAVA DJEČAKA

U to je doba upravo bilo i potrebno, da se naglašuje jedinstvenost hrvatske književnosti, za kojom se išlo već u doba ilirskog pokreta, do kojega je bila hrv. književnost nejedinstvena, regionalna. Išlo se za stvaranjem nacionalne književnosti, što je s uspjehom i provedeno, jer je malo iza toga bilo prekinuto s pokrajinskim književnostima.

No kakogod hrvatska književnost bila nacionalno jedinstvena, nije bila demokratska. Dijelila se na književnost za više i niže Neki su pače pisci smatrali, da za puk pisati znači smanjiti kvalitet svoje sposobnosti. Taj razdvoj nastao je najviše pod utjecajem onih pisaca, koji su promatrali književnost i uopće umjetnost sa čisto artističkih gledišta.

Romantika ima karakter općenitosti, ona je opći kulturni pokret i nije, makar se pojavila u Njemačkoj, specifično njemačka, nego primjerena svakom narodu (str. 76.). U svom shvaćanju klasicizma, pokazuje kudikamo veću ispravnost od drugih klasicističkih smjerova. „Bit klasicizma sastoji se u tome, da grčki klasični duh prožme kulturna nastojanja. Taj je pak nacionalni, i za to traži posebne narodne vanjske forme, a ne grčke; te forme određuje duh naroda, te vjekovni utjecaji na nj, riječju: tradicionalni elementi jednoga naroda". (Str. 76). U tom je shvaćanju najljepše objašnjeno oduševljenje dra Marakovića za našu tradicionalnu i klasičnu književnost, koja treba da bude temeljem za novi kulturni književni život u Hrvata. U tome je smislu dr. Marković posvetio nekoliko razmatranja najistaknutijim predstavnicima naše klasične književnosti, čiji je kontinuitet prekinut dolaskom mladih. Mladi su došli s revolucionarnim književnim tendencijama, nastojeći stvoriti književnost, koja bi imala biti direktni refleks suvremenog života i prilika, neovisna i neobojena niti najmanje tradicionalnim elementima prodahnutima kršćanstvom, koje je osnov i srž naše klasične kulture.

Shvaćanje dra Marakovića bilo je reakcija na shvaćanje mladih kao što je uopće Hrv. kat. pokret bio reakcija na pokret mladih. U to doba, kad su se pokreti javljali kao gljive bučno i revoltno, a karakteristika im je bila neobična nesređenost i plitkost, znače misli dra Marakovića sakupljene u „Novi život" odličnu trijeznost, koja se nađe zaista rijetko

Toliko sam eto htio, da analiziram književna razmatranja „Novi život", koja su za ono doba zastupala uistinu naročito mišljenje. Pa makar da su bila razumijevana u jednom malom krugu ljudi, ona su proizvela toliki zamah, da je katolički đački pokret izdavao svoje glasilo i u doba razornog ratnoga vremena. Znak koliko su principi Kat. pokreta imali one pogonske snage i onog aktiviteta, kojim obiluje Crkva katolička. Jedino duh katolicizma stavljao je u pogon naš pokret.

Jednako je nastojao dr Maraković, da duh katolicizma prožme cijelo književno nastojanje, i kasnije. Kolikogod je inače odsupio od ovih u mladenačkom oduševljenju rođenih nazora, oni su u golemom dijelu ostali isti, a u religijskom pogledu svakako nepromijenjeni. U kasnijem kritičkom radu nije nikada propustio ocjenu moralno-etičkog momenta u djelu, a u pogledu umjetnosti je granice svojih nazora u mnogom proširio. Nije se poslije nikada ograničavao tek na jedan isključivi smjer, već je prema svakome smjeru tolerantan i gleda sve kroz naročitu prizmu. Karakteristika je njegova kritičkog rada, što svako djelo procijenjuje osim prema drugim umjetničkim mjerilima, još i po neposrednom utisku, što ga je djelo proizvelo na nj.

Stipa Hrastovec.

KNJIGE I LISTOVI

KNJIGA O ŽIVOTU HRVATA PRIJE TISUĆU GODINA. (Lovre Katić: „Na vratima hrvatske povijesti". — Izdanje Društva sv. Jeronima za g. 1930.)

Nema mnogo vremena, da je prof. P. Grgec upozorio hrvatsku katoličku javnost na činjenicu, da danas katoličko svećenstvo razvija veliku djelatnost na području hrvatske historiografije. Među imenima, koja je on spomenuo u prvim redovima, susrećemo ime prof. don Lovre Katića. Onima, koji poznadu našu katoličku književnost, to ime je poznato iz starih „Luči" i „Našeg Kola", gdje se don Lovre Katić javljao kao pripovjedač, a i u posljednjem dvobroju „Hrvatske Prosvjete" javlja se on sa jednom fino pointiranom crticom, koja može poslužiti za uzor svima onima čitaocima „Luči", koji pokušavaju pisati crtice. Dakle don Lovre Katić uživa lijepu reputaciju čovjeka od pera. Ali ne samo da je on čovjek, koji je postigao znatnijih uspjeha na području lijepe knjige, već on kao malo tko pozna povijest Hrvata za vrijeme narodne dinastije i uopće povijest naših krajeva u najstarijim vremenima. Prijatelj našega dičnog don Frane Bulića dostojan je učenik ovog učenjaka. Kako živi dugo vremena na onom tlu, na kojemu su se odigrali najvažniji događaji naše starije prošlosti imao je prilike, da svu tu prošlost proživi i proosjeća, te je kao takav bio pozvan, da napiše za naše šire slojeve knjige o onim starim vremenima naše slave. Čovjek književnik i čovjek učenjak udružiše se sa rodoljubom i prijateljem naroda, da dadu djela, koja spadaju među najbolje što je hrvatska inteligencija pružila svome narodu. Lijep stil, čist jezik i glatko pričanje natječu se sa velikim znanjem da nam pruže što jasniju sliku o onim starim danima. Dr Velimir Deželić St. je na krilima mašte pokušao u više romantički zamišljenih i ispričanih romana, da nam ocrta ona stara vremena, a don Lovre Katić više kao učenjak, koji se drži strogo rezultata znanosti i upoznaje nas najprije („Stopama hrvatskih kraljeva") sa pozornicom događaja naše starije prošlosti, a ove godine u knjizi „Na vratima hrvatske povijesti", neobično sretno zamišljenoj, riše socijalne i kulturne prilike, koje su vladale u našim krajevima za vrijeme hrvatske narodne dinastije. Pisac dakle ne nastoji da nam pruži ono, što obično ljudi nazivlju „poviješću", a to su imena vladara, opisi krvavih ratova i lukavih diplomatskih doskočica. On polazi obratnim putem. On pretpostavlja, da njegovi čitači znadu za Trpimira, Domagoja, Tomislava, Petra Krešimira, Zvonimira, i Petra Svačića, pa nastoji, da mu pokaže te svakom Hrvatu mile ličnosti kao ljude od krvi i od mesa. Potanko opisuje, gdje su stanovali, što jeli, čime su se odijevali, kako su putovali, a napose se zaustavlja na duševnoj kulturi hrvatskog naroda za vrijeme hrvatskih vladara narodne krvi. U toj knjizi ima nekoliko upravo klasičnih poglavlja, u kojoj je svaka riječ dobro promišljena, svaka činjenica naučno dokazana, a da to čitatelj ne osjeća, već se sve to čita kao lagodna priča. Ova poglavlja bi mogla poslužiti kao izvrstan okvir za velike historičke romane, po uzoru onih Sienkiewi-

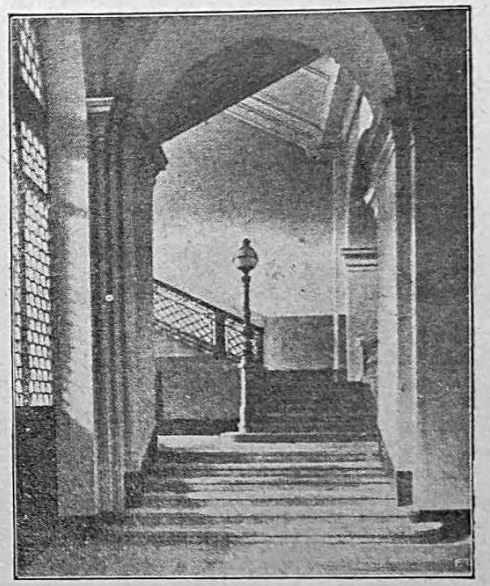

PAPINSKO GREGORIJANSKO SVEUČILIŠTE: GLAVNO STUBIŠTE

czevih, u kojima se tako neprimjetljivo izmijenjuje pričanje o povijesti poljskog naroda i o sudbini pojedinih lica, tvorevina autorove mašte.

Ova knjiga je u prvom redu pisana za šire narodne slojeve, ali nju će sa velikim interesom čitati i svaki inteligenat, što više, moglo bi se čak kazati, da neka poglavlja više odgovaraju naobraženim krugovima. Radi toga ova je knjiga dar čitavom narodu i sa velikom koristću će je čitati svaki pismeni Hrvat. Knjiga je pisana trijeznio i objektivno, bez uljepšavanja i kićenja, tako, da je svaka stvar postavljena na svoje mjesto, pa će mnogome pomoći da stvori ispravne poglede na našu prošlost, u kojoj nije sve čisto zlato,

ali naći će tamo mnogo toga, što će mu dati još više poticaja, da se ponosi pripadnošću svome narodu i tako dati pravi sadržaj njegovoj narodnoj svijesti.

Radi toga našem hrvatskom katoličkom narodnom daštvu toplo preporučujemo ovu knjigu, koju je napisao čovjek znalac. Preporučujemo je u prvom redu radi njezinih kvaliteta, ali i ovom zgodom ističemo zadovoljstvo, da je tu knjigu napisao jedan od onih, koji se okupljahu oko ove naše „Luči" za prvih godina njezina izlaženja, pa da možemo kazati, da je i „Luč" doprinijela bar malo tome, da se formirao pisac, koji je preko Hrvatskog Književnog Društva sv. Jeronima hrvatskom narodu pružio ovaj dostojni književni dar.

I. B.

KNJIGA O FRA GRGI MARTIĆU. (Monografija o fra Grgi Martiću", napisao Dr A. Čičić, načelnik katoličkog odjeljenja ministarstva pravde. Izdanje „Narodne Prosvjete", Zagreb, Kaptol 24. Cijena 25.— Dinara.).

Ove je godine proslavljena 25. godišnjica smrti fra Grge Martića. Ta obljetnica proslavljena je u svim hrvatskim krajevima, koji eto sa punim pijetetom slave uspomenu još jednog sina svetog Franje i svećenika katoličke crkve. To je najljepša svjedodžba hrvatskom katolicizmu, koji odgaja ličnosti, čiju uspomenu slavi čitav svijet.

Fra Grga Martić je bio čovjek visokih sposobnosti i u svoje doba vrlo utjecajna ličnost. Bio je moćan po svome utjecaju i povjerenju bosanskih Hrvata, a osim toga je uživao slavu kao visoko cijenjeni pjesnik. Prošle su godine, došla nova vremena, a s njima i novo gledanje na literaturu, pa je fra Grga Martić kao pjesnik dobio u povijesti književnosti skromnije mjesto, nego što ga je imao u suvremenoj mu književnosti. Što više, može se reći, da mu je dodijeljeno skromnije mjesto nego što mu pripada. Njegova djela su danas vrlo slabo poznata, i ako u njima ima mjesta, koja se približuju jedroj cizeliranosti Mažuranićeva stiha. Krivo je tome možda i to, što su djela fra Grge Martića postala nepristupačna, te se do njih rijetko dolazi. Radi toga bi bilo potrebno, da neki jači nakladnik (možda Matica Hrvatska) izda izbor iz njegovih djela. Međutim fra Grga je daleko popularniji kao narodni čovjek, koji je bio uvijek spreman, da zastupa interese svoga naroda, pa bilo to u Stambulu ili Beču, bilo pred pašom ili okupacionim generalom. Kao takav, stekao je veliko ime narodnog zaštitnika. Osim toga bio je fra Grga osobenjak svoje vrsti, tako da i danas o njemu kolaju najraznolikije anegdote, u kojima on izlazi malo sirov za pojmove jednog Evropejca, ali zato je on i po tim svojim svojstvima bio prilično vjeran produkt svoje okoline. Što više ima događaja, koji ga prikazuju u svijetlu dvoličnog čovjeka. Poznato je, da se Strossmayer (to čitamo u njegovoj nedavno objelodanjenoj korespondenciji) o njemu jednom zgodom vrlo loše izrazio.

Tako složena ličnost, kao što je fra Grga Martić, zahvalan je predmet opsežnijeg studija. Onome, tko bi htio obraditi njegovu ličnost, nameće se riješenje brojnih problema, kao i potreba objašnjenja netom spomenutih njegovih postupaka. Takav posao, kad se radi o jednom narodnom miljeniku, bio je bez sumnje kulturna potreba, pa je radi toga velika zasluga dra Čičića, koji se dao na taj težak posao. I sam franjevac iste provincije, kojoj je pripadao i fra Grga, dao se na marljivo istraživanje, sredivanje bogatog materijala u obliku opsežne književne ostavštine i korespondencije fra Grgine, kao i na prikupljanje svih uspomena na ovu osebujnu ličnost.

Rezultati toga truda sakupljeni su u „Monografiji o fra Grgi Martiću", opsežnoj knjizi od 10 araka (arak = 16 strana) velike osmine. Tu je sabran velik materijal, koji je možda preopsežan i ponešto nepregledan za običnog čitača, ali to je knjiga uz uređenje muzeja fra Grge Martića u Kreševu (također djelo dra Čičića) garancija, da će kritika doskora moći ispravno prosuditi značenje fra Grge čovjeka i fra Grge pjesnika. Ovim djelom je djelo fra Grge Martića dobilo potrebnu pozadinu, koja nam čitavu njegovu ličnost čini jasnijom i shvatljivijom.

Mislim, da je s ovim rečeno dovoljno, a da čitači shvate, da je dr Čičić učinio veliko djelo pijeteta prema slavnom članu svoje provincije i koji je ujedno bio i istaknuta ličnost svoga naroda. Može ponetko zamjerati pojedinim detaljima ove monografije, ali ona u svojoj cjelini predstavlja djelo, koje neće moći mimoići nitko, tko će htjeti pisati o bosanskoj književnosti u vrijeme fra Grge Martića.

Radi istaknutih prednosti upozorujemo sve starije i prijatelje i čitatelje „Luči" (i one iz srednjoškolskih klupa), da posegnu za ovom knjigom, da je pročitaju, jer nikada neće požaliti vremena, koje će utrošiti u taj posao.

I. B.

„KNJIGA ZA TEBE". (Knjiga za omladinu, uredio dr D. Hren. Izdanje „Narodne Prosvjete", Zagreb, Kaptol 29. Cijena 20.— Dinara).

Kad sam se kod mladih drugova raspitivao o tome, kako im se dopada „Luč", često sam imao prilike čuti, da bi željeli, da se u „Luči" više pažnje posvećuje prirodnim naukama. Ta njihova želja je odraz općenitog raspoloženja, današnje generacije, a napose omladine. Današnji vijek golemog tehničkog napretka utjecao je na ljude tako, da se ovi u velikoj mjeri interesuju za tehniku i za prirodne nauke. Svijet i zakoni, koji vladaju u prirodi, sve više se otkrivaju oku čovjeka, ali što više znamo, naša žeđa za otkrivanjem tajna prirode biva sve veća. Radi toga su i razumljivi zahtjevi današnje omladine.

Toj težnji htio je udovoljiti dr Hren, pruživši joj u „Knjizi za Tebe" zanimljivo štivo, koje je uz to i puno pouke. Čitav niz članaka o najraznovrsnijim problemima i stvarima iz pera dobrih znalaca ispunja ovu knjigu, Susrećemo tu članke iz botanike, zoologije, tehnike, historije i filozofije, a konačno i jedan krasan članak iz pera hrvatskog misionara o. Mesarića, članak viših literarnih kvaliteta, koje mu je priznala i protukatolička štampa. Sve to je doneseno u lijepoj opremi i sa brojnim ilustracijama, tako, da je ova knjiga uistinu vrlo prikladno štivo za omladinu.

Ima u ovoj knjizi čitav niz članaka, koji bi izvrsno pristali i u našu „Luč". Tadi toga upozorujemo na nju sve čitatelje „Luči", koji bi htjeli više lakog štiva, jer će u njoj naći takvu zabavnu, a ujedno i korisnu lektiru.

S. M. ŠTEDIMLIJA: RUB JAVE. Čitava oprema ove zbirke od 4 poduže pjesme, 1 predgovora i 1 citata, najbolji je dokaz autorove težnje za nečim novim, modernim. — Čak nema ni broja za stranice, već su stranice signirane slovima po ćirilovskoj azbuci. Inače se osim te težnje nema mnogo šta pozitivnog istaknuti u korist ove zbirke. Nižu se u modernom rastrganom stilu fraza do fraze, jedna bombastičnija od druge, na pr.:

U javi otkrovenje!? —
To je sramno bjegstvo u spasenje,
(Rub jave).

Ja na pr. ne razumijem, što to znači. Ili pak ovo:

noćne sirene
i crne žene
voze moje obješene poglede, što izviru
iz pomrčine.
Kroz narandžastih pejsaža svojih osvijetljene dubine.
i t. d. (Rub jave).

Lirika S. M. Štedimlije, nema onog pravog istinskog i toplog lirizma, koji bi sa svojom diskretnošću neodoljivo i sugestivno djelovao, a što je odlika svakog uspjelog lirskog izraza. On je skoro 100 posto patetičan.

Ja sam odbjegli s ponosom, gord na svoj
smjeli postupak
fantazije maršal; —
(Rub jave).

Tragika je g. S. M. Štedimlije, koji posjeduje nešto pjesničkog talenta, što živi u ambijentu, koji misli da mora slijediti Drainca i nekakve surealiste, ako hoće da nešto trajnijega stvori. Ja tvrdim, da današnja moda, koja vlada u lirici sa tako zvanim slobodnim stihom (ne mislim na nevezani stih kao takav, već na čitavi stil, frazeologiju i način izražavanja) ne će n i š t a ostaviti trajnijega našoj književnosti. Ako bi se komu ovo činilo pretjerano, ja sam spreman to i dokazati sa opširnom analizom naših suvremenih liričara.

Uza sve ove nastranosti, ima u ovoj zbirci nekoliko mjesta, radi kojih je možda vrijedilo izdati, a to je baš konac od podulje pjesme „Rub jave". Motiv je toga konca (o sudbini pjesnika) star ili kako bi neki rekli „izlinjao", ali nitko, tko ima dva zrna soli u glavi, tko se imalo razumije u najjednostavnija pravila, koja se nalaze i u najpopularnijim estetikama, ne smije i ne može na temelju toga, što pjesnik upotrijebi jedan stariji motiv, osuditi pjesničko djelo kao zakašnjelo ili kao neuspjelo, jer se pjesničko djelo (i inače svako umjetničko djelo) nikada ne ocjenjuje isključivo po motivima, već po tome, k a k o je taj motiv obraden bez obzira na same motive kao takve, koji tek pokreću dinamičko stvaralačke aktivnosti pjesnikove. Dužnost je pravog kritičara dakle, da ocrta taj stvaralački rad, da pronikne u tu stvaralačku aktivnost, koja je pokrenuta bilo kojim motivom, a ne da se zavara motivom (a to se uvijek dešava kritičarskim diletantima i ignorantima), koji je zapravo sam po sebi izvan umjetničkog djela.

Mislim, da je trebalo ovo istaknuti sada, kad se neki diletantići toliko nabacuju blatom na stare „izlinjale motive", baš prigodom ovog „izlinjalog motiva" g. S. M. Štedimlije o nesretnoj sudbini pjesnika, koji:

Na vratu nosi glavu žutu kao hleb
od 5000 grama!
Odgovara za djela učinjena u ekstazi
pjesničkoga ludila...

— — — — — — — — — — — —

A onda ćete čitati na mojoj gomili od mesa,

— — — — — — — — — — — —

ovu prozu poput drevnog tropara:
Za posljednju svoju pjesmu juče je primio
honorara
100 dinara —
i cijelu noć je za njih bijelo vino pio,
dok se kao lješ pijan nije svaljao niz ulicu...
Jutros je zora rasporila tamu
i protočila rumen po mrtvačkom mu licu,
a trotoarom provre bujica zadaha na alkohol.
(Rub jave).

Ova tri zadnja su najsugestivnija u čitavoj zbirci, zbog neobično svježe iznesene plastičnosti.

il.

PREGLED REVIJA I LISTOVA. Svakako je jedna od naših najozbiljnijih književnih revija „Hrvatska revija“ sa svojom opremom, uređivanjem i svojim sadržajem, te je ona uistinu reprezentativna revija hrvatskog naroda. Manje ozbiljne stvari (u zadnjem broju br. 12., god. III.) nisu važne, pa ih i ne treba spominjati, dok se u istom broju dovršuju dva odlična eseja, i to esej g. M. Nehajeva o Ivanu Mažuraniću, kancelaru i banu, te esej g. M. Krleže o „lirici Rainer-a Marije Rilke-a. Poznavajući g. Krležu sa njegovim stalnim uvjerenjem, moramo mu priznati u ovom eseju objektivnost, u koju bi se morali ugledati oni pigmejčići, koji u g. Krleži gledaju svoj uzor. Ako je istina, da je g. dr Hergešić upotrijebio za članak „Evropski romantizam“ svu onu literaturu, koju na koncu navodi, onda je zbilja šteta, da nije dao nešto boljega, jer je ova njegova nedokumentovana studija, u koju je on utrošio toliko vremena, ispala prilično blijedo. Zagrebački „Književnik“ u svom posljednjem broju donosi oštru recenziju „kritike“ naših „kritičara“ od g. Krleže. Ovaj je put na redu g. Stanko Tomašić. Mi nemamo ništa protiv toga, da g. Krleža razotkriva svu mizeriju književne „kritike“, koja se baš kod nas uz časne izuzetke piše s najvećom ignorancijom i besavjesnošću. Držimo, ipak, da bi gosp. Krleža pametnije učinio, kad bi se bavio s nečim pozitivnijim. Drugačije stvar izgleda za sam „Književnik“, koji kvalitativno ima najlošiji feuilleton od svih zagrebačkih književnih listova. Ne znamo, da li je za nj taktično, da se u njemu napada loša kritika i loša beletristika, kad je i sam pun i loše kritike i loše belestristike. S lijepom se opremom odlikuje „Omladina“, koja je ponovno počela da izlazi, nakon kratke stanke, potporom Matice Hrvatske i društva hrvatskih profesora. List je ispunjen gotovo isključivo đačkom suradnjom.

„Hrv. prosvjeta“ se odlikuje najboljim feuilletonom, koji većinom piše dr Ljubomir Maraković, skoro jedini ozbiljni kritik kod Hrvata, koji surađuje u književnim revijama. U 10. broju donosi jedan uspjeli odlomak prijevoda Tassovog romantičkog epa „Gerusalemme liberata“ te obilan feuilleton, dok u zadnjem dvobroju donosi vrlo zanimljivu građu o Vjenceslavu Novaku iz pera g. Pavla Tijana i samog Novakovog sina. Ovaj je dvobroj zbilja jedan dokumenat za svakoga, koji bude htio iscrpno pisati o Vjenceslavu Novaku kao čovjeku i piscu. „Duhovni život“, asketsko-mistična revija, koju izdaju hrvatski dominikanci u Zagrebu, vrlo je dobro uređivan list u svom smjeru. List izlazi svaki drugi mjesec. U zadnjem broju ovoga godišta nalazimo u listu dobre članke o. B. Lavanda, o. L. Bajića, o. H. Boškovića, o. I. Radića. Naročito je interesantan članak o. I. Radića „Asketika“, u kojem ovaj poznati stručnjak u asketskim pitanjima postavlja asketiku na svoje mjesto u vezi sa ostalim disciplinama i znanosti. U rubrici „Na izvorima“ nalaze se dva krasna odlomka i to jedan iz „Knjižice o ljubavi“ od bl. Henrika Suso u prijevodu dra Ljubomira Markovića, a drugi je „Živi plamen ljubavi“ od sv. Ivana od Križa u prijevodu g. Tone Smerdela. Drugi odlomak se odlikuje skrajnom liričnošću. Ovu važnu i potrebitu reviju naročito preporučujemo našem đaštvu.

„Bogoslov. Smotra“, strogo znanstveni list, koju izdaje Hrvatska bogoslovska akademija u Zagrebu, s velikim žrtvama, posvećuje cijeli zadnji broj životu i radu velikog katoličkog sveca i filozofa sv. Augustina. U ovom se broju nalazi najbolje što je na našem jeziku napisano o sv. Augustinu, te bi stoga svaki naš inteligenat morao dobaviti ovaj broj za svoju knjižnicu. Nedavno je gđa Isidora Sekulić napisala u „Srpskom književnom glasniku“ jedan esej o sv. Augustinu, koji je bio zapažen. Taj članak napisan doduše sa simpatijom, ali zbrkano i bez sistema, zaostaje u svakom pogledu za bilo kojim člankom u ovom broju „Bogoslovske smotre“. To je i razumljivo, kad znamo, da u „Bogoslovskoj smotri“ surađuju stručnjaci, dok je gđa Isidora Sekulić u pitanjima kršćanske filosofije i teologije manje nego diletant.

„Život“, br. 9. znanstvena revija, koju izdaju oci isusovci u Zagrebu, donosi nekoliko dobrih članaka. Među njima se naročitom aktuelnosti odlikuje članak o. Kozelja D. I. „Misli o nacionalizmu“. „Život“ ima potpuni pregled srpske i hrvatske bibliografije. Mnogom našem đaku bi koristilo čitanje ovog vrijednog časopisa, pa ga preporučujemo. „Književne novine“, koje izlaze u Zagrebu sedmično, a uređuje ih dr Zdenko Vernić, potpuno su podbacile. Oko njih se uglavnom sakupljaju „Luči“ vrlo dobro poznati pokretaši, nesuvremeni liberalci, koje je vrijeme pregazilo. Donosi loše članke i još lošije pjesme. List je inače bez kompasa. Dr Vernić na pr. u svom članku (zaprávo predavanju) piše protiv marksističke kritike, a u istim novinama štampa članak neke nepoznalice Frola, gdje se sva naša književnost zabacuje stoga, što nije „proleterska“, itd. „Prosvjetni pregled“ uređuje i isključivo u njemu surađuje g. Šimun Vlahov. „Jadranska vila“ (Omiš), pod uredništvom g. Jakova Tomasovića sve se više ustaljuje.

Ovo bi bio sumarni pregled revijâ, koje su nam na dohvatu. Nadamo se, da će uredništvo „Luči“ u dojdućem broju zahvatiti i revije, koje se štampaju ćirilicom. (*J. J.*)

KAZALIŠTE I UMJETNOST

RAD OPERETE I BALETA

Ovdje ću spomenuti tri noviteta, što su iz područja ove vrste kazališne umjetnosti dosada prikazivana, a to su dvije operete: Edmond Audran „La Mascotte“, Emerich Kalmann „Ljubica s Montmartra“ i balet Martineza Sierre s glazbom Manuela de Falle „Trorogi šešir“.

„La Mascotte“ eklatantan je primjer prave francuske operete prošlih stoljeća. I to odmah valja reći jedna zaista dobra opereta, koja bi s nekim manjim uglavnom režiserskim ispravcima bila potpuna prihvatljiva i za najserioznijeg umjetnika, razumljivo imajući u vidu, da se radi o opereti. Bogata nas melodika podsjeća na bečke klasične operete, a lijepo provedena radnja donosi još jednu pozitivnu ocjenu toj ljupkoj opereti. Već sama skromno kontrapunktirana, ali bogata melodikom overtura daje naslućivati veselu, a ne opet banalnu stvar (osobito što se glazbe tiče) kakve su nažalost mnoge moderne sezonske operete. A i kasnije se o tome uvjeravamo slušajući događajima na pozornici prilagođenu glazbu. (Primjer: pastir i gušćarica pjevaju u prvom činu ljubavni duet.) Taj je prvi čin svakako najuspjeliji, u njemu kao da je kompozitor htio dati skoro sve, što je mogao, da slušaoce, možda, predobije odmah u početku i da tako prikrije pomanjkanje invencije u ostala dva čina. No to je zaista teško opaziti. Izvedba je bila dobra. Svakako je gđica Lubejeva u ulozi gušćarice Bettine, mnogo bolja od gđe Popović-Mosinger, koja već glasovno ne može zadovoljiti. Gosp. Cvetković je bio kao pastir Pippo dobar kako glumački tako i glasovno, a g. Binički dao je vrlo vjeran tip nespretnog staračkog vojvode.

„Ljubica od Montmartra“ je, mogu reći, razočarala. Ne mislim, da je to slaba opereta, ali za Kalmanna je slaba, od njega se nakon „Grofice Marice“ očekivalo mnogo više. Pa čemu ona beskonačnost prvoga čina i do dosade umarajuće gotovo bezbrojno opetovanje pjesme o mjesecu pri svršetku toga čina? Tu se bez štete po stvar moglo dosta toga skratiti. A i neke ostale neukusnosti

PRIZOR IZ BEETHOVENOVOG „FIDELIA“

(toalete gđe Misite) mogle su se s istim, a da ne kažem s većim efektnim uspjehom iznijeti, da se imalo pieteta prema mjestu prikazivanja, kao što se i golotinja u prvom činu mogla i morala dovesti u granice morala, a prema tome i u granice umjetnosti. Inače je scena bila ukusno postavljena, a izvedba uglavnom dobra. Gđica Druzović je u naslovnoj ulozi iznenadila svojom naravnom glumom i dobrim pjevom; g. Majhenić tek glumom, a gg. Šepec i Cvetković su bili na časove u neprilici, kuda će sa sobom. Inače su bili dobri. Gosp. Dubajiću je komična uloga ovrhovoditelja Piscalinija odlično pristajala, i on je bio zaista potpuno na svom mjestu.

Manuel de Falla je moderni španjolski kompozitor, a njegova je glazba na momente problematična. Odmah da kažem: balet „Trorogi šešir“ uspio je tek djelomično. A taj dio pozitivnoga jest nadasve ukusna insce-

nacija te izvedba, i to više solista, a manje skupnoga baleta. Naš balet znade i lijepo, dapače vrlo izjednačeno i skladno plesati (Delibes „Copelija"), no znade i očajno se nabacivati (bakanal, djelomični, u Gounodovu „Faustu"). U „Trorogom šeširu" je bila izabrana zlatna sredina, koja nas ipak nije mogla potpunoma zadovoljiti. Glazba je bez dubljeg utiska, suha, monotona i bez za balet tako potrebne melodike. Za primjer melodije i opet navodim Gounodov bakanal, Schubertovu „Rosamundu" i dr. Margareta i Maksimilijan Froman plesali su glavne partije, a g. Dejan Dubajić je igrao mimičnu ulogu corregidora.

Zlatko Dujmović.

čuvstvena, dok kod drugoga genijalnija. Beethoven je veličanstven, vokalni su dijelovi umjetnost za se, a sva glazba otmjena i misaona. Sve su tri premijere (točnije rečeno nakon duge stanke nanovo uvježbana djela), bile izvedene dostojno tradicije hrvatske opere. Na izvedbi „Fidelia" slavio je 25. godišnjicu umjetničkoga rada naš uvaženi dirigent g. Milan Sachs.

Četvrti je novitet bila Mascagnijeva opera „Cavalleria Rusticana". Genijalno je to djelo, koje je s ciglim jednim činom još prije četrdeset godina pronijelo svijetom slavu svome stvaraocu. Ovakva vrsta ljubavi malo je obrađena baš zbog svoje psihičke zamršenosti, a pogotovo je rijetko sretamo u glaz-

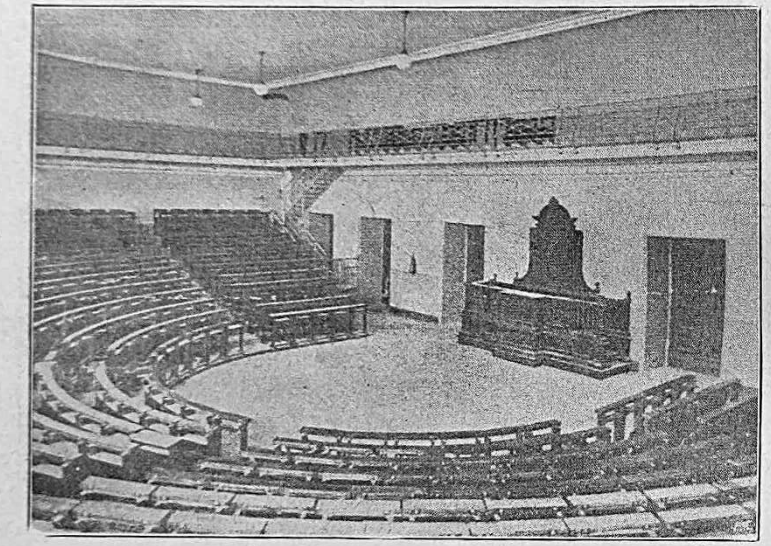

PAPINSKO GREGORIJANSKO SVEUČILIŠTE: AULA MAGNA

OVOGODIŠNJI OPERNI NOVITETI

Gosp. prof. August Markowsky, bečki režiser, dao je vecem dijelu dosadašnjih opernih premijera izrazito obilježje teatralne profinjenosti i dokaz svoje potpune spreme za režiranje i najtežih opernih djela. Prof. Markowsky je postavio na scenu „velikog" zagrebačkog kazališta tri proslavljena djela operne tvorbe: Rossini „Seviljski brijač", Mozart „Figarov pir" i Beethoven „Fidelio". On je odlučio postepeno podvrći naš operni ansambl svojoj zreloj umjetnosti, i zato su po teškoći izvedbe bila ovako izabrana djela. Rossini je najteži za pjevače, gdje se od njih traži maksimum znanja i izdržljivosti. Mozart je melodiozni Mozart, majstor izrazite simfonijsko-sonatske komponistike. Kod obojice vlada melodika, kod prvoga lakša, beno-scenskim djelima. Muzika je uzvišena, napose molitva, koju izmjenično pjeva zbor pred crkvom i zbor u crkvi. A uvodna arija (siciliana) iza spuštenoga zastora i čuvstveni a u isti mah strasni intermezzo uzdižu se svojom snagom i dubinom visoko iznad svih ostalih dijelova ove svakako i lijepe i vrijedne opere. Turidda je pjevaoju kao gost g. Jan Berlik iz Praga, a Santuzzu gđa Zinka Vilfan-Kunc. Orkestar je sa shvaćanjem svirao, a dirigirao je g. Baranović. Tek bi zborove trebalo pojačati, jer se u pjevu zbog efekta napinju, a to se primjećuje i djeluje neuvjerljivo. Cio operni mješoviti zbor morao bi pjevati pred crkvom, a za pjev u njoj trebalo bi angažirati koje pjevačko društvo, kako se to posve ispravno čini u Wagnerovim operama.

Zlatko Dujmović.

ĐAČKI SVIJET

PONTIFICIA UNIVERSITAS GREGORIANA. Jedna od najuglednijih katoličkih universa na svijetu, svakako je papinsko gregorijansko sveučilište nazvano tako po svome proširitelju Papi Grguru XIII, a osnovano je bilo po svetom Ignaciju 1553. godine. Uz potpuna tri fakulteta koja ima to sveučilište, osnovan je još za doktore filozofije ili teologije dvogodišnji kurs Magisterija. Godine 1928. priključen je papinskom gregorijanskom sveučilištu Biblijski i Orientalni institut, koji pohađaju već izgrađeni teolozi, a biblijski već doktori. Na Gregoriani podigla nova veličanstvena zgrada za sveučilište. Palaća je dovršena koncem 1930. godine, a zahvata zemljište od 5000 četvornih metara. Ima pet katova, od kojih su prva tri određena za sveučilište. Pročelje je sagrađeno romanskim stilom. Vlasnik je sveta Stolica zato sveučilište uživa eksteritorijalnost u Italiji kao i Vatikanski Grad. Sama podjela ove veličajne palače obuhvata 20 velikih dvorana. Aula Magna ima 2000 sjedala za svečanosti i plenum sveučilišta. Nadalje su tu dvije amfiteatralne dvorane svaka za 800 slušača za glavne tečajeve

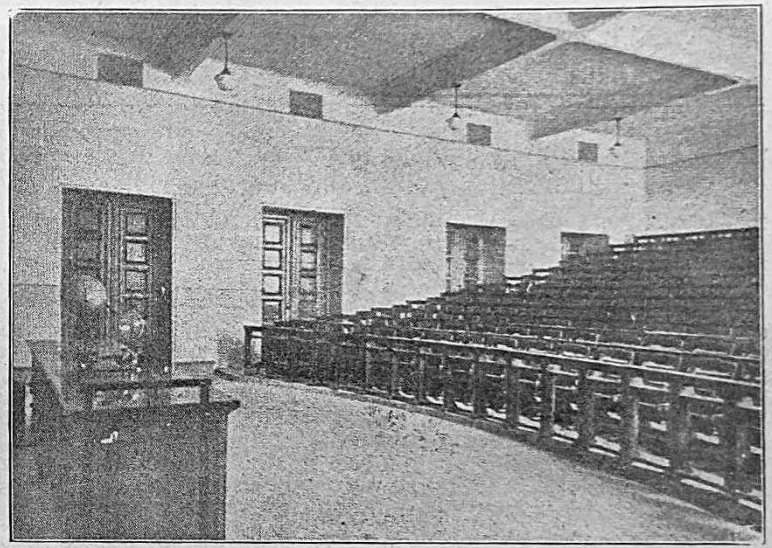

PAPINSKO GREGORIJANSKO SVEUČILIŠTE: AMFITEATRALNA DVORANA ZA FIZIKU

predaje 76 profesora, na Biblicum-u 20, a na Orijentalnom institutu 14. Svi su profesori članovi Družbe Isusove, a ima ih ukupno 110. Imenuje ih Sv. Otac na prijedlog generala Družbe Isusove. Ovo sveučilište ima slavnu povijest. Među svojim bivšim slušačima broji ovo sveučilište desetke papa i mnoštvo drugih crkvenih dostojanstvenika pa i svetaca. Tako su slušači toga sveučilišta bili i slavni naš zemljak Ruđero Bošković i bl. Marko Križevčanin. Tako su bila 22 od danas još živućih kardinala slušači Gregoriane, a isto tako i preko 300 danas živućih biskupa i nadbiskupa, po svim stranama svijeta.

Pošto je Gregoriana u zadnje doba bila pretijesna da primi veliki broj slušača, njih preko 2000, to se doprinosima zadnjih papa teologije i filozofije i za mjesečne akademske dispute. 4 dvorane po 200 mjesta, 2 dvorane po 150 mjesta, te 6 manjih dvorana. Biblioteka će moći primiti preko 300.000 svezaka, a uz nju se nalazi učionica s 200 stolova. Laboratoriji su s unutarnje strane. Teološki fakultet ima 6 katedra dogmatike, 3 katedre fundamentalke i apologetike, 2 katoličke moralke, 1 katedra prava, 1 patristike, 1 historije dogma, 3 katedre Sv. Pisma, 1 katedra orijentalnih jezika, 2 katedre crkvene historije i arheologije, 1 liturgije, 1 Askeze, 21 katedru same teologije, od kojih su neke podijeljene na 2 i 3 profesora.

Drugi fakulteti (filozofski i juridički) imaju isto tako podijeljen posao. Osim katedra ima i drugih učiteljskih stolica, koja su predavanja slobodna za slušače.

PREDSTAVNIČKI SASTANAK J. K. Đ. LIGE. Dne 7. prosinca, održao se u prostorijama „Domagoja" ovogodišnji predstavnički sastanak J. K. Đ. Lige u prisustvu društvenog duhovnika vlč. dra Nikole Kolareka, te predstavnika Liginih društava, sekretara i dosadašnjih odbornika. Također je ovom sastanku prisustvovao i policijski izaslanik. Iza kako je konstatirano, da je punomoćima zastupano svih 11 Liginih akademskih udruženja prešlo se na izvještaj predsjednika, koji je izvijestio o cjelokupnom radu društva više u općenitim crtama. Po ovom izvještaju, uočivši sve teške prilike, na koje je rad društva u zadnje vrijeme nailazio, vidimo, da je rad Lige zadovoljavajući. Detaljnije su o radu izvijestili dosadanji generalni tajnik Lige te muški akademski i ženski akademski, bogoslovski i internacijonalni sekretari. Naročito je bio uspješan rad društava u bogoslovskom sekretarijatu. Blagajnik Jerko Bauer iznio je stanje blagajne. Također je urednik „Luči" dao izvještaj o lanjskoj godini uređivanja, te je izvjestio o velikoj korespodenciji uredništva sa suradnicima, kod čega se broj primljenih i odaslanih pisama penje na nekoliko stotina. Iza kako je skupština s priznanjem dala apsolutorij dosadanjem odboru, to je jednodušno izabran slijedeći odbor: Predsjednik Jerko Bauer, cand. ing. I. podpredsjednik Ban Baltazar, stud. theol., II. podpredsjednik Anka Blažević, st. phil., III. podpredsjednik Stjepan Gabrilovac, cand. phil., tajnik Marijan Jamnicky, st. iur., urednik „Luči" Ivo Lendić, st. phil., akademski sekretar Gabrilovac Stjepan, akademska sekretarica Brunčić Ruža, cand. phil., internacijonalni sekretar Katalinić Jure, st. tehn. Revizori: dr Katica Vojvoda, Luka Perinić i Ivo Bogdan.

IDEJE I POKRETI

OPĆI KONGRES KATOLIČKE ŠTAMPE U BRUXELLESU. Na želju Nj. Svetosti Pape Pija XI., kako je to diskretno spomenuo sam belgijski primas kardinal Van Roey, nadbiskup u Malines-u, sastao se mjeseca septembra internacionalni kongres katoličke štampe u Bruxelles-u. Katolički novinari sa svih strana svijeta shvatili su veliku važnost internacionalnih kongresa, međusobnih upoznavanja, međusobnog izmjenjivanja, iskustva, organizacije i uređivanja štampe, pa su pohrlili na ovaj važni međunarodni sastanak u vrlo zadovoljavajućem broju, a moralni je rezultat vidan. Predstavnici katoličke štampe od trideset raznih narodnosti našli su se na bruxelleškom kongresu, a s ovima se može spomenuti i predstavnike katoličke štampe iz 4 južno-američke države. Kongresu su prisustvovali, preko svojih diplomatskih predstavnika u Bruxellesu i evropske vlasti, a može se reći, da su kongresu prisustvovali delegati iz skoro svih evropskih država, počam od države Vatikanskog Grada, koji su predstavljali direktor i glavni urednik „Osservatore Romano" grof dalla Torre, P. Considine utemeljitelj i direktor agencije „Fides" te P. Wahls, predsjednik Papinske komisije pomoći Rusima. Prisutni su bili delegati i one sitne, malene, ali zato važne štampe, onih evropskih naroda, gdje je katolicizam tako rekuć u povoju, kao na pr. Grčke i Švedske. Od naroda izvan Evrope, prisutni su delegati katoličke štampe iz Orijenta i Amerike. Prvi zastupaju urednici, kitajski i japanski katolički novinari, a Ameriku zastupaju predstavnici velikih katoličkih novinskih poduzeća iz Kanade, Sjedinjenih Država, Urugvaja i Peru. Među svima tima zastupani su najjači katolički dnevnici u Evropi, kao pariški „La Croix", kelnski „Kölnische Volkszeitung", rotterdamski „Maasbode", te drugi katolički dnevnici sa velikom tiražom iz Poljske i Španije. U svemu je prisustvovalo oko 300 delegata, raznih narodnosti, a to je veliki uspjeh, koji je mogla polučiti samo katolička ideja, da naime sakupi predstavnike štampe svih naroda s tako različitim ekonomsko-političkim interesima, koji se najvidnije sukobljuju, bar vidno i formulirano u štampi. Ono, što nije moglo uspjeti nikakvoj ideji, nikakvoj sili, ili političkom savezu, uspjelo je katolicizmu. Sve ove predstavnike katoličkih novina raznih naroda, država i jezika, a koji zastupaju razne, a možda i protivne političko-ekonomske interese, veže nešto zajedničko, a to je privrženost katolicizmu i zajednička ljubav prema Sv. Ocu s najčišćom namjerom podvrgavanja njemu u svemu što vjera uči. Stoga je razumljivo, da je glavna tema bila rasprava o mogućnosti osnutka jedne opće organizacije, čija će se forma i način djelovanja naknadno ustanoviti, a koja bi imala obilno snabdjevati, bez ambicije da konkurira bilo kakvoj katoličkoj obavještajnoj agenciji, religioznim vijestima, dubljim člancima o suvremenim pitanjima sa čisto katoličkog gledišta, sve izrazito katoličke listove, kao i one listove, koji simpatiziraju s katolicizmom. Ovaj je prijedlog iznio P. Considine, predsjednik katoličke novinske agencije „Fides", te je iza duže izmjene misli, pri čemu su naročito sudjelovali delegati Sjedinjenih američkih država, Poljske, Španije, Švedske i Portugalske, izabrana posebna internacionalna komisija specijalista i priznatih novinskih radnika pod predsjedništvom abbé Merklen-a,

urednika pariškog „La Croix". U ovu komisiju su ušli ljudi, poznati kao solidni radnici, koji znadu, mogu i hoće realizirati ono, što im se povjeri. Iza jednog dokumentovanog govora o vjerskom položaju u Rusiji („La situation religieuse en Russie sovietique") P. Wahlsa, predsjednika Papinske komisije za pomoć Rusima, kongres prima oštru rezoluciju, u kojoj se protestira protiv ateističkog divljanja i progonstva pozitivne religije u sovjetskoj Rusiji. Ova je rezolucija odjeknula čitavim svijetom, jer su je primili i raširili u milijunima primjeraka putem brojne katoličke štampe novinari 33 naroda i država. Raspravljalo se i o čisto stručnim pitanjima, koji interesuju katoličke novinare, tako na pr. o pitanju poboljšanja života, stručnoj organizaciji, novinarskoj plaći itd. Isto su tako raspravljana pitanja o odnosu novinstva naprama katoličkoj akciji, te o načinu, kako će se indiferentne novine predobiti za simpatizere katolicizma. S punim se pravom i bez ikakvog pretjerivanja može reći, da je ovaj kongres bio plodan, i da je uspio u svakom pogledu.

U vezi s kongresom, bila je priređena i izložba katoličke štampe. Na ovoj je izložbi bilo zastupano 43 države sa preko 500 izlagača (novinskih poduzeća). Na toj se izložbi vidjelo, da je katolička štampa jedan jaki svjetski faktor, s kojim mora svatko računati. (Les Amitiés Cath. Françaises.)

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

NAŠI SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI. U našim se organizacijama još od početka velika pažnja posvećivala literarnom studiju i radu. Taj t. zv. „literarni život" tako je bio bujan, da je skoro svaka naša đačka organizacija izdavala svoj srednjoškolski list, koji je bio umnažan raznom tehnikom. Taj je pokret literarnih listova bio zauzeo velikoga maha, pa je bilo doba (baš pred rat), kad je „Luč" ocjenjivala preko 20 srednjoškolskih listova. Rat je, naravno, prekinuo sav taj rad, jedino je „Travničko Smilje" nekako kuburilo kroz to vrijeme. Iza rata je život u organizacijama ponovno započeo, i to se odmah odrazilo u ponovnom pokretanju srednjoškolskih listova. Sam je list uvijek značio koliko koja organizacija posjeduje energije za rad, jer pripremanje lista, sakupljanje suradnje, stvaranje materijalnih mogućnosti (nabavka potrebitog stroja i pribora za umnažanje, papira itd.) zahtjeva izvjesnu požrtvovnost i izvjesnu količinu rada, koji je, kad bi se izrazio u umnoženom listiću, bio vidno mjerilo života i rada jedne organizacije. Nadalje se po samim listovima, po razvitku njegova uređivanja, tehničkom usavršavanju, razvitku ukusa i suradnje, prosudivao napredak i studij samih članova organizacije, a zatim i život same organizacije. Eto do nedavna smo imali nekoliko srednjoškolskih listova, koji su se bili podigli do zamjerne visine te je i sama „Luč" s ponosom mogla da puni svoje stupce gradivom tih listova, dajući im tako na vidan način priznanje; tu je bio na prvom mjestu dubrovački „Žar", koji je u neprekinutom kontinuitetu izlazio 7 godina, međutim ga lanjske godine nismo ugledali. Što to znači? Zašto Dubrovčani spavaju?... Znam, da u Dubrovniku postoji lijepa grupa naših ljudi, tu djeluju 4 naše organizacije. Zašto se ne bi bratskim sporazumom sviju naših grupa u Dubrovniku ponovno pokrenuo „Žar", koji je donedavna bio vidni dokumenat žive akcije dubrovačkog đaštva? Travnička „Nada" i „Travničko Smilje" bili su stekli lijepi glas među đačkim listovima. „Nade" kao da više nema, a i „Travničko Smilje" se slabije javlja. „Luč" već drugu godinu ne prima više „Travničkog Smilja. Ili je prestalo izlaziti, ili ga uredništvo nije pomutnjom primilo. Svakako, travnički đaci, koji su za vrijeme svjetskoga rata uspjeli sačuvati jedini svoj i naš srednjoškolski listić, ne bi smjeli u današnje doba klonuti. Dobro bi međutim bilo, da se i „Nada" ponovno pokrene. Široki Brijeg nas je preklanjske godine iznenadio sa „Ružom", te bi bilo utješno da pregne i dalje. Lijepo je bio započeo novoosnovani splitski „Lahor". U njemu se opažalo i nekoliko talenata. Splitski drugovi, koji su jedna naša jača grupa, mogli bi nastaviti s radom u tom smjeru, osobito poslije onog uspješnog prvog broja i opet oživiti tradicije i uspomenu „Studiuma", koji je u svoje vrijeme (iza rata) također važio kao najbolji naš srednjoškolski listić. Svestranu je šarolikost pokazao lanjski zagrebački „Preporod" te sa svojom opremom i opsežnošću pobudio pravu senzaciju u našim redovima. Svijetla je tradicija tu, a naši vrijedni kongreganisti presvij. dra Dočkala ne bi smjeli ove godine prekinuti tom tradicijom. I koprivnički su drugovi bili započeli sa „Poletom", koji je obećavao. Čujem, ali ne znam sigurno, da je i lanjske godine izašlo više brojeva „Poleta". Ne znam, ako je to istina, zašto drugovi nisu našli za shodno, da pošalju koji primjerak na uredništvo „Luči". Na zamjernu se visinu bio popeo list zagrebačkih sjemeništaraca „Zumbuli". Ovi, kao da su presahnuli prekolanjske godine sa svojim lijepo uređenim almanahom, koji je bio štampan, što je inače rijetkost kod naših srednjoškolskih listova. „Zumbuli" su u našoj katoličkoj javnosti, a osobito među cjelokupnim katoličkim đaštvom diljem naših krajeva,

visoko digli renome zagrebačkih sjemeništaraca i bili također vidni dokumenat njihove sposobnosti i rada, te stoga ne shvaćam, zašto drugovi ne nastave sa izdavanjem „Zumbula" tim više, što sam uvjeren, da među njima ima sposobnih i talentiranih ljudi.

Od svih gore spomenutih listova, ove se godine još nijedan nije javio, a to je šteta koliko za pojedince toliko i za organizovane grupe. Šteta je za pojedince, jer im je onemogućeno da se ovi, surađujući u ovim listićima i dotjerujući svoje pismene sastavke, vježbaju u pisanju i razvijaju svoj talenat u koliko ga imaju, a u koliko ga nemaju, da se vježbaju u pisanju; a okretno pero će svakome čovjeku koristiti u životu. Šteta je nadalje za čitave grupe, jer ove ostaju bez jednog zgodnog, a što je glavno interesantnog sredstva, kojim će okupiti, pa bilo to i u tehničkom pogledu, svoje članstvo oko jednog zajedničkog rada u društvene svrhe. A svakom je društvu glavno aktivitet, pokret i rad, pa kakav god on bio. Neću iznositi razloge i blagodati ovakvih listića, jer je to u dosadanjim godištima „Luči" dovoljno naglašeno i o tome su pisani čitavi članci. Htio bih samo, da ovo par redaka drugovi, gdjegod oni bili, shvate kao poziv, kao poticaj na ponovni pojačani rad oko izdavanja naših srednjoškolskih listića, i to u prvom redu, da se obnove stari listići, a pokrene po mogućnosti i novi, dakako, prama prilikama i prama mogućnosti. Ako bi drugovi trebali u tom pogledu kakve upute, neka se slobodno obrate na uredništvo „Luči". *il.*

CVIJET. Godina XI., br. 1—2. Od svih naših mnogobrojnih srednjoškolskih listova eto jedini „Cvijet" svake godine izlazi, što služi na čast visočkim sjemeništarcima, koji ga s puno ambicije usavršuju kako u tehničkom tako i u svakom drugom pogledu. U njihovim člancima uvijek se opažala aktuelnost, koja je bila rijetka kod naših srednjoškolskih listova, a ujedno su ovi članci bili dosad najbolje, što nam je u svojim brojevima „Cvijet" davao, i što ga je odlikovalo ispred drugih srednjoškolskih listova. Naročito me je lanjske godine obradovalo, a to sam već na ovom istom mjestu imao prilike da ustvrdim, kako su visočki đaci gotovo instinktivno osjetili aktuelnost ćirilometodske ideje i pisali o njoj čitave članke, dok se u isto vrijeme u Zagrebu ozbiljno mislilo na renesansu ove ideje u našim organizovanim redovima, a što je dovelo konačno do organizovanja Podmlatka Apostolata Sv. Ćirila i Metodija diljem naših krajeva. U ovom pak broju donosi „Cvijet" vrlo interesantan uvodnik, u kojemu ima par dublje promoženih misli naročito u pogledima o duhovnom životu i socijalnoj zadaći našega pokreta. O drugom dijelu članka trebalo bi napraviti neke distinkcije da budemo na čistu. O njem ne mogu da dadem sud, ali sam uvjeren, da bi se uz izvjesne distinkcije, koje bezuvjetno moraju biti postavljene u tom pitanju, složili.

Drugi, isto tako aktuelan članak napisao je fra Vjekoslav Zirdum „Faktori uzgoja" uz poznatu papinu encikliku o uzgoju. Fra V. Zirdum bi se mogao razviti u dobrog člankopisca, a to nama baš najviše i treba. Preporučio bih mu, da se zbilja pozabavi nešto dublje sa pedagoškom literaturom, te da se po mogućnosti uz svoj redoviti studij naročito specijalizira u tom smjeru, jer će na tom polju nama trebati dosta okretnih i vještih pera. Preporučujem to ne samo fra Zirdumu, već svima drugima, koji se interesiraju za pedagoška pitanja. Fra A. Tepeluk raspravlja o uzrocima propadanja sela, tema inače vrlo zahvalna; Martinović traži u kratkom, zbijenom članku „Put iz današnjeg kaosa". U Feuilletonu nalazimo dva dobra članka, jednog o fra Grgi Martiću, kao književnom i nacionalnom radniku, te o našem čistom romantiku Luki Botiću. Prvi članak je dosta pregledno i informativno napisao fra Bono Šapina, a drugi D. K., koji bi se mogao mirne duše potpisati punim imenom. U „Prikazima" je ocjenjena Lendićeva „Lirika" (R. S.) i Sudetin „Mor"

Osvrnuo sam se namjerno nešto duže na članke, jer su oni i ovaj put najvrijedniji prilog „Cvijeta". Beletristikom je zastupan fra Domagoj Šimić, čiji su prilozi najbolji u ovom broju, M. G., fra P. Duvnjak i F. S. Zečević. „Novela u očekivanju" započeta sočnim stilom izgleda u početku kao da će iznijeti prilično banalni sujet. Međutim u drugom (II.) dijelu iznosi pisac vrlo interesantni psihološki problem. Sušičavac, koga je nostalgija za majkom i domom odvukla skoro sa smrtne postelje iz bolnice, kad je došao doma „nije se snašao. Sad ni majke nije želio. Ni sestre. Nikog. Ni sebe, ni zraka. Smiješna mu izgledala majka..." itd. Ovaj čudni psihološki obrat, koji ima duboki korjen u čovječjoj duši, trebalo bi obraditi nešto dublje, a sama stvar bi majstorski obrađena mogla biti prvoklasna vrijednosti. Međutim je zasluga Šimićeva, da je dodirnuo ovo psihično stanje i to je, bez sumnje, nešto novo, s čime on može biti zadovoljan. Njegov „Stari Ismet-beg" je isječak iz svakidnevnog života sa zanimivim folklorističkim karakteristikama. Dosta su svježe kratke pjesmice u prozi fra Duvnjaka (U mimohodu).

Ukratko: Visočki đaci mogu biti zadovoljni s ovim brojem, a zadovoljni su i ostali njihovi prijatelji sa njihovim uspjehom, a osobito sa njihovom ustrajnošću i ljubavi, kojom ovi prate naš katolički pokret. *il.*

CORNY. Nešto ulazi. Tvoji su stihovi dosta uglađeni, iako imaš pogrešaka u ritmu. Na to naročito pazi! Što se proze tiče, ona je previše sentimentalna. Sentimentalnost je sjeta bez opravdanog uzroka, pa djeluje neuvjerljivo. Stoga se nje čuvaj... Naprosto se nje otresi. Dobro bi bilo, da se i nadalje javljaš.

I. D. BALENTOVIĆ — ŽUPANJA. Ti bi mogao imati uspjeha. „Jutro" je prilično banalno, iskićeno neuvjerljivim frazama inače ostalo dosta dobro. Želio bih, da mi se češće i opširnije javiš, onda bih i u posebnom pismu mogao reći tačniji sud.

Međutim, bilo bi dobro, da tamo raširiš nekoliko primjeraka „Luči".

OSTALI SURADNICI, koji su još otprije poslali svoju suradnju na uredništvo „Luči", a nije im bilo dosad odgovoreno, neka se obrate uredniku posebnom dopisnicom, te će im se odgovoriti ili na ovom mjestu, ili posebnim pismom.

SADRŽAJ.

Naš đački biskup. — P. Grgec: Razmatranja o katoličkoj književnosti. — M. Bakarčić: Molitva u tami. — Lola Wang: Sanjar. — Stj. Hrastovec: U predvečerje bola. Na prolazu. — Mato Paljug: Večernja zvona. — V. R.: Publije Vergilije Maron. — Srećko Karaman: Pjesma u spomenar. — F. E. R.: Odiseja bosanskih franjevačkih bogoslova od 1735.-1908. — Dr. S. P.: Jedno mišljenje o filmu. — Mato Paljug: Večer. — Dr. D. Budrović: Uloga liturgije u djelu našeg posvećenja. — Mato Paljug Jesen. — Ivo D. Balentović: Jesen je tu. — Feuilleton. — Slike. — Uredničkova pošta.

JEDINO VRELO ZA

NABAVU KNJIGA

za katoličke đake i katoličku inteligenciju je

KNJIŽARA NARODNE PROSVJETE

ZAGREB, KAPTOL 29

Sve knjige katoličke literature, kao i knjige drugih izdavača strane i domaće književnosti uz najsolidnije cijene možete dobiti od ove naše knjižare, koja je zamišljena i osnovana po pok. dru. P. Roguliji, a ima da služi za propagandu katoličke literature. Svaki inteligent se može sa pouzdanjem obratiti na tu knjižaru koja brzo i za najpovoljnije uvjete nabavlja ne samo knjige već i sav kancelarijski pribor.

Dobrim i stalnim mušterijama dajemo kredit na dva mjeseca, a naša izdanja na otplatu. Radi toga odmah danas zatražite cijenik knjiga koje dajemo na otplatu.

Slika biskupa Mahnića u krasnoj izradbi i uokvirena dobije se uz cijenu od 100.— Din. — Na Raskršću dvaju doba Din 10.—